

Kyselytutkimus rahan luonnista ja rahareformista

Antti Niskanen

Tekijä(t)	
Antti Niskanen	
Koulutusohjelma	
Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelma	
Opinnäytetyön otsikko	Sivu- ja liitesivumäärä
Kyselytutkimus rahan luonnista ja rahareformista	42 + 5
<p>Tässä opinnäytetyössä tutkitaan nykyisen kaltaista rahan luontia ja mahdollista rahareformia, joka muuttaisi tätä prosessia perustavanlaatuisesti. Työ sisältää kyselytutkimuksen, jossa kartoitetaan Haaga-Helian ammattikorkeakoulun liiketalouden ensimmäisen vuoden opiskelijoiden tietämystä sekä mielipiteitä aiheesta.</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on selvittää Haaga-Helian opiskelijoiden tietopohjaa ja mielipiteitä rahan luontiin sekä rahareformiin liittyen. Tutkimuksen pohjatietona on käytetty ulkomailta toteutettujen vastaavanlaisten kyselytutkimusten tuloksia. Tämä opinnäytetyö pitää sisällään kuvauksen toteutetun kyselytutkimuksen menetelmistä ja saaduista vastauksista sekä analyysin kerätystä datasta. Tutkimus toteutettiin Webropol-työkalun avulla Haaga-Helian liiketalouden koulutusohjelman 2015 syksyllä ja 2016 keväällä aloittaneille opiskelijoille.</p> <p>Perusjoukon rajauksen tarkoituksena oli löytää Haaga-Helian opiskelijoista ryhmä, joka kuvastaa mahdollisimman hyvin normaalia suomalaista korkeakouluopiskelijaa. Kyselytutkimus toteutettiin kevään 2016 aikana.</p> <p>Kyselytutkimuksen vastausprosentiksi muodostui 23 %, jota voidaan pitää hyvänä ja se vastasi tavoitetta. Tulosten pohjalta voidaan sanoa, että rahan luonti ja rahareformi kiinnostavat opiskelijoita ja moni pitää aihetta tärkeänä, mutta siitä ei selvästi tiedetä tarpeeksi. Rahan luontiprosessia tulisi opettaa korkeakouluissa enemmän, koska sillä on perustavanlaatuinen merkitys kansantalouden toiminnan kannalta.</p> <p>Toimeksiantajana toimiva Suomen Talousdemokratia ry piti kyselytutkimusta hyvänä lähtökohdaksi tälle opinnäytetyölle, koska vastaavaa tutkimusta ei ole Suomessa toteutettu aiemmin ja uuden tiedon luonti opinnäytetyössä on tärkeää.</p>	
Asiasanat	
Raha, reformi, kyselytutkimus, keskuspankki, velka, euro.	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Mitä raha on ja miten se syntyy?	3
2.1	Rahan määritelmä.....	3
2.2	Rahan syntymekanismit	5
2.3	Rahan luonnin rajoitteet	9
2.4	Rahapolitiikka	9
2.5	Yleiset väärinkäsitykset.....	10
2.5.1	Eksogeeninen raha	10
2.5.2	Endogeeninen raha.....	11
3	Rahareformi	14
3.1	Nykyjärjestelmän haitat.....	14
3.1.1	Pankkikriisit.....	14
3.1.2	Taloudellinen epävakaus.....	15
3.1.3	Velkariippuvuus.....	15
3.1.4	Reaalitalous jää varjoon	16
3.1.5	Rahapolitiikan tehottomuus	16
3.1.6	Kasvava eriarvoisuus ja asuntojen hinnat	16
3.1.7	Demokratian vaje	17
3.2	Vaihtoehdot.....	18
3.2.1	Sovereign Money	18
3.2.2	Chicago Plan Revisited	21
3.3	Rahareformin hyödyt.....	22
3.3.1	Parempi ja turvallisempi rahatalousjärjestelmä.....	23
3.3.2	Taloudellinen vakaus	23
3.3.3	Vähemmän velkaa	23
3.3.4	Tehokkaampi rahapolitiikka.....	24
3.3.5	Eriarvoistumisen vähentyminen ja asuntojen hintojen lasku	24
3.3.6	Lisää demokratiaa.....	24
4	Kyselytutkimus rahan luonnista ja rahareformista.....	25
4.1	Tutkimusprosessi	25
4.2	Tutkimuksen tavoitteet	26
4.3	Tutkimuksen pää- ja alaongelmat.....	26
4.4	Tutkimusmenetelmät.....	27
4.5	Tutkimuksen luotettavuus	28
5	Tutkimustulokset	29
5.1	Taustatiedot.....	29
5.1.1	Sukupuoli	29

5.1.2	Ikä.....	30
5.1.3	Opintojen aloitusvuosi	30
5.1.4	Taloustietämyksen taso.....	30
5.1.5	Opintotausta.....	31
5.1.6	Lainanotto	31
5.2	Varsinaiset kysymykset.....	31
5.2.1	Rahan luonti.....	32
5.2.2	Ymmärrätkö rahan luontiprosessin?	32
5.2.3	Missä opit aiheesta?	33
5.2.4	Kiinnostaako sinua miten raha syntyy talouteen?	34
5.2.5	Jos vastasit edelliseen kysymykseen "ei", niin miksi ei kiinnosta?	34
5.2.6	"Kun yksityispankki myöntää lainan, se samalla luo uutta rahaa talouteen.".....	35
5.2.7	Jos kaikki nostaisivat rahansa pankista, mitä tapahtuisi?	35
5.2.8	Kuinka paljon uskot pankkien pitävän käteisvarantoja?	35
5.3	Kannatusta mittaavat kysymykset	36
5.3.1	Minkä tahon tulisi sinun mielestä saada luoda uutta rahaa talouteen?	36
5.3.2	Kannatatko perustuloa?	37
5.3.3	Kannatatko kansalaisosinkoa?	37
5.3.4	Kannatatko rinnakkais- ja paikallisvaluuttoja?	38
5.3.5	Kannatatko eurosta eroamista ja omaan valuuttaan palaamista?	38
5.3.6	Kannatatko talouskuria?	39
6	Pohdinta.....	40
6.1	Tulokset ja johtopäätökset	40
6.2	Oma arvio opinnäytetyö- ja oppimisprosessista	42
	Lähteet	43
	Liitteet.....	46
	Liite 1. Kyselylomakkeen saatekirje.....	46
	Liite 2. Kyselylomake.....	47

1 Johdanto

Vuonna 2008 alkanut finanssikriisi myllersi maailmantalouden ja sen negatiiviset vaikutukset näkyvät talouden heikkona toimintana vieläkin. Erilaiset finanssikriisit ovat läpi historian synnyttäneet keskustelua rahatalousjärjestelmämme toimivuudesta sekä vakaudesta. Näin kävi 1930-luvun suuren laman jälkeen, jolloin rahan luonnista ja rahareformista keskusteltiin paljon. Rahareformilla tarkoitetaan erilaisia tapoja, joilla nykyisen rahajärjestelmän toimintaa voitaisiin parantaa. (Thoroddsen & Sigurjonsson 2016, 6). Raha on talouden toiminnan perusta, mutta sen olemuksesta ja luontiprosessista keskustellaan verrattain vähän. Lähes kaikki uusi raha on nykyisin yksityispankkien luomaa ja rahareformin tavoitteena on palauttaa tämä oikeus yksinomaan valtiolle.

Rahareformi on ollut kuuma puheen aihe monessa maassa viime vuosina ja erityisesti Islannissa, jonka talous koki kovan kolauksen globaalin finanssikriisin myötä. Maaliskuussa 2015 Frosti Sigurjonsson julkaisi Islannin silloisen pääministerin Sigmundur Gunnlaugssonin tilaaman raportin, joka käsitteli rahareformia ja Islannin mahdollisuuksia muuttaa omaa rahajärjestelmäänsä. Sigurjonsson käy raportissaan läpi rahan luonnin historiaa ja erilaisia vaihtoehtoja nykyiselle rahajärjestelmälle. Syyskuussa 2016 julkaistiin toinen Islannin pääministerin tilaama raportti rahan luonnista ja tällä kertaa kansainvälisen konsulttifirma KPMG:n toimesta. Islanti on tällä hetkellä ainoa maa, joka on edennyt rahareformissa näin pitkälle. (Thoroddsen & Sigurjonsson 2016, 6).

Islanti ei kuitenkaan ole ainoa maa, jossa on kiinnostuttu rahareformin mahdollisuuksista. Joulukuussa 2010 Yhdysvaltojen kongressin edustaja Dennis Kucinich esitteli niin sanotun "NEED Act" -lakialoitteen, jonka tarkoituksena oli palauttaa rahan luontioikeus valtiolle, mutta ehdotus ei edennyt laiksi asti (Thoroddsen & Sigurjonsson 2016, 17). Isossa-Britanniassa toimiva Positive Money -järjestö, joka on Suomen Talousdemokratian tavoin osa kansainvälistä rahareformiliikettä, esitteli marraskuussa 2010 ehdotuksen rahareformista Iso-Britannian parlamentille. Vuonna 2014 Iso-Britannian parlamentti väitteli aiheesta, mutta ehdotus ei edennyt äänestyksen jälkeen. (Thoroddsen & Sigurjonsson 2016, 18).

Hollannissa saatiin aikaan lakialoite rahareformista vuonna 2015 ja aiheesta väiteltiin parlamentissa vuonna 2016. Aloite ei edennyt laiksi asti, mutta parlamentti äänesti jatkoselvitysten puolesta. (Thoroddsen & Sigurjonsson 2016, 22). Myös Sveitsissä on käyty paljon keskustelua rahareformin vaikutuksista talouteen ja joulukuussa 2015 Sveitsin kansalaiset

saivat aikaan lakialoitteen, josta järjestetään myöhemmin kansanäänestys (Thoroddsen & Sigurjonsson 2016, 22).

Kriisit ovat mahdollisuus muuttaa asioita paremmaksi ja keskustelu rahareformin ympärillä osoittaa kansalaisten sekä päättäjien kiinnostuksen aihetta kohtaan. Suomessa keskustelu rahajärjestelmän toiminnasta ja sen muuttamisesta ei ole vielä päässyt samoihin mittasuhteisiin, kuin esimerkiksi Islannissa, mutta Suomessakin asiasta käydään keskustelua ja usea toimija pyrkii edistämään asiaa eri keinoin.

Tämä opinnäytetyö tutkii rahan luontia ja rahareformia sekä näihin liittyvää tietämystä Haaga-Helian opiskelijoiden keskuudessa kyselytutkimuksen avulla. Suomen Talousdemokratia ry on työn toimeksiantaja ja olen itse ollut heidän jäsen vuodesta 2009 asti. Kiinnostuin rahan luontiprosessista ja rahareformiliikkeestä vuonna 2008 finanssikriisin puhjettua. Aihe on edelleen hyvin ajankohtainen, koska monet talousgurut povaavat pian uutta vakavampaa kriisiä ja toipuminen edellisen kriisin vaikutuksista on edelleen käynnissä.

Nykyinen talousjärjestelmämme ei ole vakaalla pohjalla ja se on myös hyvin epädemokraattinen. Pieni enemmistö omistaa suurimman osan varallisuudesta ja tuloerot kasvavat jatkuvasti. Tällä hetkellä talousjärjestelmämme pohjautuu täysin velkaantumiseen ja vaihtoehtoisia järjestelmiä pitäisi tutkia tosissaan, jos haluamme päästä eroon vakavista talouskriiseistä ja niiden negatiivisista vaikutuksista.

Tämä opinnäytetyö lähtee liikkeelle rahan määritelmästä luvussa kaksi, jonka jälkeen käydään läpi rahan luontiprosessi. Luvussa kolme käsitellään rahareformia eli erilaisia tapoja, joilla voitaisiin parantaa nykyistä rahatalousjärjestelmää. Luku neljä sisältää kyselytutkimuksen, joka toteutettiin sähköisesti Webropol-työkalun avulla ja sen kohderyhmänä olivat Haaga-Helian ensimmäisen vuoden liiketalouden opiskelijat. Luvussa viisi käydään läpi kyselytutkimuksesta saatuja vastauksia. Viimeinen ja kuudes luku sisältää loppupohdintaa aiheen ympärillä sekä johtopäätöksiä kyselytutkimuksesta saatujen vastausten pohjalta.

2 Mitä raha on ja miten se syntyy?

Raha on kaikille tuttu käsite ja se näkyy vahvasti meidän jokapäiväisessä elämässä, mutta harva tietää mitä se todella on ja kuinka se syntyy. Rahalla on pitkä historia ja se on kiistatta yksi ihmisen tärkeimmistä keksinnöistä. Rahaan ja erityisesti sen luontiprosessiin liittyy myös hyvin paljon erilaisia väärinkäsityksiä.

2.1 Rahan määritelmä

Taloustieteen oppikirjat lähestyvät yleensä rahan määritelmää kysymyksellä, mitä raha tekee. Rahaksi voidaan määrittää esimerkiksi kaikki omaisuuden lajit, joita käytetään vaihdon välineenä. Vaihdon välineeksi hyväksyminen tapahtuu yhteiskunnan toimesta ja niitä onkin ollut hyvin paljon historian saatossa. (Pohjola 2009, 171.) Vaihdon välineen tulee myös säilyttää arvoaan ajan kuluessa ja ihmisten tulee luottaa siihen, että sillä voi käydä kauppaa tulevaisuudessakin (Gillespie 2007, 358).

Toinen tärkeä rahan ominaisuus on arvon mitta eli sillä pitää pystyä mittaamaan muiden asioiden arvoa (Gillespie 2007, 358). Tämä onnistuu vain, jos raha tai vaihdon väline on homogeeninen eli tasalaatuinen. Rahan osituksen tulee olla helppoa ja sitä tulee pystyä kuljettamaan mukana. Näiden ehtojen täytyttyä rahalla voidaan ilmaista kaikkien hyödykkeiden arvot ja niistä tulee yhteismitallisia. Samalla raha saa itsekin arvon, jota kutsutaan sen ostovoimaksi. Rahan arvo kasvaa, kun hyödykkeiden yleinen hintataso laskee. Inflaation eli yleisen hintatason nousun myötä rahan arvo puolestaan laskee. (Pohjola 2009, 171.)

Kolmas oleellinen rahan ominaisuus on aiemmin mainittu arvon säilyttäjä. Raha on itsessään sijoituskohde ja se kilpailee esimerkiksi arvopapereiden, asuntojen sekä taidesineiden kanssa samoilla markkinoilla. Toisaalta raha ei ole kovin hyvä sijoituskohde tuottojen kannalta, koska inflaatio syö sen arvoa ja käteiselle ei makseta korkoa. Raha on turvallinen sijoituskohde, jos sen arvo pysyy suhteellisen vakaana. Käteistä ja oman käyttötilin saldoa sanotaan likvidiksi rahaksi, koska ne omaavat alhaiset liiketoimikustannukset sekä matalan riskin. (Pohjola 2009, 171.)

Rahan olemusta voidaan tutkia myös historiallisesti erilaisten rahajärjestelmien kautta. Rahajärjestelmä muodostuu useasta eri instituutiosta, joiden tehtävänä on säädellä rahan käypyyttä, liikkeelle laskentaa ja arvon määrittämistä. (Pohjola 2009, 171.) Tänä päivänä suurin osa ihmisistä mieltää rahaksi ainakin setelit, kolikot ja oman käyttötilin saldon, mut-

ta myös erilaiset rahoitusinstrumentit ja sijoituskohteet ovat ominaisuuksiltaan verrattavissa rahaan. Ihmiset ovat historian saatossa käyneet läpi monta erilaista rahajärjestelmää, joista ensimmäiset olivat hyödykerahoja. (Burda & Wyplosz 2009, 208.) Hyödykerahoina on käytetty muun muassa karjaa, suolaa, eläinten nahkoja, simpukankuoria, kuivattua turskaa, tupakkaa, sokeria ja arvometalleja. Näistä erityisesti kulta ja hopea vakiintuivat vaihdon välineiksi, niiden luontaisten ominaisuuksien johdosta. Kultaa sekä hopeaa pidettiin arvokkaana jo valmiiksi ja niitä oli helppo jakaa saman painoisiin osiin. (Innes 1913.)

Vuosisatojen kuluessa rahajärjestelmä kehittyi arvometallien ja hyödykkeiden käytöstä kohti paperirahaa sekä tilisiirtoja. Ennen 1900-luvun alkupuolta rahajärjestelmiä vaivasi epävakaus, joka johtui lähinnä hyödykerahojen muusta taloudellisesta käytöstä sekä saatavuuden muutoksista. Jalometallien käyttö rahana oli hyödykerahoista kehittynein ja myöhemmin paperiraha sidottiin metallikantajärjestelmään. Pankkiirit kuitenkin pian huomasiivat, että ihmiset suosivat kevyttä paperirahaa metallikolikoiden sijaan. Paperiraha itsessään oli käytännössä arvotonta, mutta pankit lupasivat tarvittaessa vaihtaa ne jalometalleihin, jotka olivat turvassa pankkien holveissa. Historian aikana on nähty useita pankkikriisejä, jotka ovat syntyneet luottamuspulasta. Luottamuksen kadotessa yleisö pyrki nostamaan pankista kaikki jalometallit ja pankit eivät pystyneetkään maksamaan kaikille, koska ne olivat myöntäneet lainoja yli reservien. (Pohjola 2009, 171 -172.)

Nykyisin meillä on pääasiassa kolmenlaista rahaa: setelit ja kolikot, pankkitalletukset sekä keskuspankkireservit. Kaikkia näitä rahan muotoja yhdistää se, että ne ovat lupauksia maksusta toiselta talouden sektorilta toiselle. (McLeay, Radia & Thomas 2014a.) Koko rahajärjestelmä perustuu siis luottamukseen ja rahaa ei ole enää sidottu mihinkään konkreettiseen hyödykkeeseen. Tätä kutsutaan fiat-rahaksi ja nimi juontaa juurensa latinan kielen sanasta "fiat", joka tarkoittaa "tulkoon" tai "tapahtukoon". Fiat-rahalla on arvoa, koska valtion on hyväksynyt sen viralliseksi valuutaksi ja sillä pystyy esimerkiksi maksamaan velkoja sekä veroja. (Burda & Wyplosz 2009, 208.)

Rahan määrää voidaan mitata euroalueella rahavarantojärjestelmän avulla, joka jakaa rahavarannot kolmeen ryhmään: M1, M2 ja M3. M1 sisältää liikkeessä olevat setelit ja kolikot sekä pankkitalletukset, jotka ovat heti nostettavissa. M1 kutsutaan myös suppeaksi rahaksi. M2 sisältää M1:n ja sen lisäksi säästötilit sekä määräaikaistalletukset. M3 sisältää M2:n ja lisäksi muun muassa arvopapereita, rahamarkkinarahastojen osuuksia ja enintään kahden vuoden maturiteettisia velkapapereita. (Burda & Wyplosz 2009, 208.) Tämän määritelmän mukaan rahaksi lasketaan vain yleisön hallussa pitämä raha, johon pankit eivät kuulu. Yleisöksi lasketaan Suomen Pankin tutkijan Karlo Kaukon (2011) mukaan

esimerkiksi kotitaloudet, kunnat, asunto-osakeyhtiöt ja liikeyritykset. Pankin omaisuuksia ei lasketa rahaksi, mutta niillä toki täytyy olla varallisuutta. (Kauko 2011, 3).

2.2 Rahan syntymekanismit

Tämän luvun ensimmäisessä osassa käsiteltiin rahan määritelmää sen erilaisten toimintojen kautta. Kysymykseen ”mitä raha tekee?” voidaan vastata, että se on vaihdon väline, arvon mitta sekä arvon säilyttäjä. Kaikki tämä on arvokasta tietoa ja auttaa ymmärtämään rahan todellista olemusta, mutta rahan määrittelemiseksi täytyy myös vastata kysymykseen ”mitä raha on?”.

Nykyaikaisessa rahajärjestelmässä raha on yksinkertaisimmillaan lupaus maksusta eli toisin sanottuna rahoitusvara. Kääntäen rahoitusvara tarkoittaa aina vastinkirjauksena rahoitusvelkaa. (McLeay, Radia & Thomas 2014a.) Kaukon (2011) mukaan nykypäivänä rahan määrän lisääminen ei tarkoita varallisuuden lisääntymistä, koska rahan olemus on muuttunut perusteellisesti. Kaikki valuutat ovat niiden omistajien varallisuutta, mutta ne ovat samalla jonkun muun velkaa. Tosin sanoen tämän prosessin myötä nettovarallisuus ei muutu. (Kauko 2011, 4.) Näiden velkasuhteiden syntyä voidaan tarkastella rahan eri muotojen kautta.

Arkikielessä useimmat mieltävät rahaksi käteisen eli setelit ja kolikot, jotka ovat osa niin sanottua suppean rahan määritelmää. Harva kuitenkaan mieltää lompakossaan pitämää käteistä velaksi, mutta todellisuudessa setelit ja kolikot ovat keskuspankin velkaa setelinhaltijalle. Vuoden 2010 lopussa Suomen Pankin taseessa oli setelivelkaa lähes 14 miljardia euroa. (Kauko 2011, 5). Esimerkiksi viiden euron seteli on Euroopan Keskuspankin ja Suomen Pankin lupaus maksusta sen haltijalle. (McLeay, Radia & Thomas 2014a.) Suomessa eurokolikot painaa Suomen Rahapaja ja eurosetelit puolestaan luodaan Euroopan Keskuspankin sekä sen haarakonttoreiden valvonnassa. Suomessa seteleiden liikkeelle laskusta vastaa Suomen Pankki, mutta varsinaisen painamisen hoitavat yksityiset turvapainoalan yritykset. Nämä yritykset myyvät setelit keskuspankeille niiden tuotantokustannusten hinnalla ja keskuspankit puolestaan niiden nimellisarvolla. Tätä erotusta kutsutaan seigniorage-tuloksi, jonka myös Suomen Pankki saa seteleiden liikkeellelaskusta. (Iivari- nen 2015, 16).

Käteisen käyttö vähenee jatkuvasti ja sen osuus rahan määrästä on hyvin pieni. Suurin osa rahastamme on talletuksina yksityisissä pankeissa. Pankkitalletuksilla on monia etuja käteiseen verrattuna ja ominaisuuksiltaan ne muistuttavat käteistä. Pankkitalletukset ovat

turvallisempia käteiseen verrattuna ja lisäksi niistä yleensä maksetaan pientä korkoa. Yleisimmät pankkitalletusten muodot ovat erilaiset käyttö- ja säästötilit. (McLeay, Radia & Thomas 2014a.) Pankkitalletukset ovat yksityisten pankkien velkaa heidän asiakkailleen. Joulukuussa 2010 Suomen rahalaitokset olivat pankkitalletusten muodossa velkaa noin 118 miljardia euroa asiakkailleen. (Kauko 2011, 5.)

Ylivoimaisesti suurin osa pankkitalletuksista luodaan, kun yksityispankki myöntää uuden lainan asiakkaalleen esimerkiksi asuntolainan muodossa. Raha luodaan kaksinkertaisella kirjanpitomerkinällä, jossa pankki kirjaa velan asiakkaan tilille ja vastakirjauksen omiin varoihin. (McLeay, Radia & Thomas 2014b.) Ahokas ja Holappa (2014) tiivistävät prosessin yksinkertaisella esimerkillä yrityksestä, joka solmii 1000 rahayksikön suuruisen velkasopimuksen pankin kanssa. Sopimuksesta syntyy neljä erillistä kirjanpitomerkintää, joista ensimmäinen on yrityksen velkakirja ja se näkyy pankin taseessa saatavina eli varoina. Toinen kirjanpitomerkintä näkyy pankin lupauksena maksaa sovittu summa yritykselle pyydettyä eli toisin sanoen pankin velkana. Kolmas merkintä tulee yrityksen varoihin talletuksen muodossa ja viimeinen merkintä yrityksen taseessa kuvaa velkaa pankille. (Ahokas & Holappa 2014, 136.) Alla näkyy havainnollistava kuvaus (taulukko 1) tilanteesta.

Taulukko 1. Pankkitalletuksen luonti (Ahokas & Holappa 2014, 137).

Vaihe	Pankin varat	Pankin velat	Yrityksen varat	Yrityksen velat	Työntekijän varat
1	1000 (yrityksen velkakirja)	1000 (yrityksen talletusvaroja vastaava velka)	1000 (talletusvarat)	1000 (velka pankille)	
2	1000	1000	500	1000	500 (talletusvarat)

Toisessa vaiheessa (taulukko 1) yritys päättää maksaa työntekijälleen 500 rahayksikköä palkkaa ja näin yrityksen varoista siirtyy 500 työntekijän varoihin talletuksen muodossa. Tämä esimerkki on yksinkertaisin mahdollinen tilanne ja toimii vain, jos yrityksellä ja sen työntekijällä on tilit samassa pankissa. Eri pankeissa olevat tilit mutkistavat tilannetta hienan ja tämän prosessin tarkasteluun tarvitaan keskuspankkivarantoja. (Ahokas & Holappa 2014, 137.)

Yksityispankkien tulee pitää hallussaan käteisvarantoja, jotta ne selviytyvät talletusten nostoista ja tilityksistä muiden pankkien kanssa. Yksityispankit säilyttävät näitä toimenpiteitä varten keskuspankkivarantoja, jotka ovat käytännössä elektronista käteistä ja ne ku- vastavat keskuspankin velkaa yksityispankeille. (McLeay, Radia & Thomas 2014b.) Kes- kuspankilla on yksinoikeus keskuspankkirahan luomiseen ja yksityispankit selvittävät kes- kinäiset maksunsa sen avulla. Kolikot ovat yhä tänä päivänä valtioiden lyöttämiä, joten teoriassa pankkien väliset maksut voitaisiin selvittää myös kolikkolasteilla, jos keskus- pankkeja ei olisi. Keskuspankkirahan arvo määräytyy ainoastaan vakiintuneen tavan ja yleisen luottamuksen perusteella. (Kauko 2011, 10- 11.)

Normaalilla kansalaisella ei voi olla hallussaan keskuspankkirahaa, koska vain pankeilla ja valtiolla on tilit keskuspankissa. Keskuspankkiraha syntyy lähes samaan tapaan, kuin pankkitalletukset yksityispankeissa. Prosessi lähtee liikkeelle, kun pankki ensin myy omis- tamansa velkakirjan keskuspankille ja sitten lupautuu ostamaan sen tulevaisuudessa ta- kaisin hieman korkeampaan hintaan. Yleensä pankit myyvät omistamiaan valtion velkakir- joja keskuspankille ja saavat vastineeksi keskuspankkirahaa, jota ne tarvitsevat muun muassa täyttääkseen vähimmäisvarantovaatimukset. (Iivarinen 2015, 29- 30.)

Aiemmin kuvatussa esimerkissä yritys otti lainaa pankista ja maksoi toisessa vaiheessa työntekijälleen palkkaa samassa pankissa olevalle tilille. Tilanne muuttuu hieman moni- mutkaisemmaksi, kun mukaan tulee toinen yksityispankki. Ahokas ja Holappa (2014, 138) hyödyntävät pohjana samaa esimerkkiä, mutta nyt työntekijän tili on pankissa B. Tästä seuraa aluksi pankin A velkojen vähentyminen 500 rahayksiköllä, koska nyt sen tarvitsee maksaa yritykselle vain 500 pyydettäessä. Pankin A velat nousevat seuraavassa vaihees- sa takaisin 1000 rahayksikköön (taulukko 2), koska sen täytyy lainata 500 yksikköä kes- kuspankkirahaa, jotta se selviytyy yrityksen pyytämästä transaktiosta. Alla olevan taulukon (taulukko 2) mukaisesti Pankin A lainaama keskuspankkiraha päättyy varoina pankin B taseeseen, jota pankki B käyttää tarvittaessa työntekijän palkan maksuun. Keskuspankin tase puolestaan kasvaa 500 yksiköllä, koska varoihin merkitään pankin A velkakirja ja velkoihin pankin B saatavat. (Ahokas & Holappa 2014, 138.)

Taulukon (taulukko 2) tilit nollaantuvat, kun kaikki velat maksetaan takaisin ja tämän pro- sessin perusteella voidaan todeta, että raha syntyy aina tyhjästä, pankkien kirjanpitomer- kintöinä. Keskuspankkirahan rooli on kuitenkin tässä prosessissa oleellinen ja sen avulla keskuspankki voi säädellä talouden kehitystä. (Ahokas & Holappa 2014, 142.) Todellisu-udessa edellä kuvattu keskuspankkirahan hankinta ja siirto on epätodennäköinen mones- takin syystä. Pankit harvoin hankkivat keskuspankkirahaa etukäteen, koska ne voivat

hankkia niitä vasta maksujen realisoituessa. Toiseksi todellisuudessa vastaavia siirtoja eri pankkien välillä on lukuisia yhden pankkipäivän aikana ja suurin osa, niistä kumoavat toisensa. Tästä samaisesta syystä tilisiirrot eri pankkien välillä kestävät muutaman päivän. Pankit keräävät tilisiirtoja tietyn ajan yhteen ja vasta lopuksi siirtävät tarvittavan erotuksen. Tällä tavoin pankit säästävät keskuspankkirahan hankinnasta johtuvissa menoerissä. (Iivarinen 2015, 31- 32.)

Taulukko 2. Tilit eri pankeissa (Ahokas & Holappa 2014, 139).

Vaihe	Pankin A varat	Pankin A velat	Yrityksen varat	Yrityksen velat	Pankin B varat	Pankin B velat	Työntekijän varat	Keskuspankin varat	Keskuspankin velat
1	1000 (yrityksen velkikirja)	1000 (yrityksen talletusvaroja vastaava velka)	1000 (talletus)	1000 (velka pankille A)					
2	1000	500+500 (velka keskuspankille)	500	1000	500 (keskuspankkiraha)	500 (työntekijän talletusvaroja vastaava velka)	500 (talletusvarat)	500 (pankin A velkikirja)	500 (velka pankille B)

Pankit siis luovat uutta rahaa talouteen tyhjästä lainojen muodossa kirjanpitomerkinnoilla. Samaan tapaan rahaa tuhoutuu, kun lainat maksetaan takaisin. (McLeay, Radia & Thomas 2014b.) Iivarinen (2015, 34) toteaa, että rahaa tuhoutuu lainaa maksettaessa enemmän, kuin lainan alkuperäinen pääoma, koska lainasta täytyy maksaa pankille myös korot. Toisaalta pankki voi käyttää korkotuottonsa esimerkiksi työntekijöiden palkan maksuun, jolloin taloudessa on sama määrä rahaa, kuin lainaa otettaessa. (Iivarinen 2015, 34.)

Kauko (2011, 7) mainitsee kolme syytä miksi rahan määrä ei yleensä vähene taloudessa, vaikka lainoja maksettaessa rahaa tuhoutuu enemmän, kuin lainaa aluksi otettiin. Pankit ensinnäkin myöntävät jatkuvasti uusia lainoja ja yhä kiihtyvällä tahdilla. Toiseksi pankit maksavat esimerkiksi palkkoja ja muita maksuja, joista ne eivät saa velkomisoikeutta. Kolmanneksi selitykseksi löytyvät luottotappiot. Luottotappio tapahtuu, kun alkuperäistä lainaa ei makseta takaisin ja näin raha jää talouteen kiertämään. (Kauko 2011, 7.)

2.3 Rahan luonnin rajoitteet

Pankit luovat aina uutta rahaa myöntäessään uuden lainan, mutta ne eivät voi kuitenkaan tehdä tätä täysin ilman rajoitteita. Rahan luonnin määrä riippuu paljon ihmisten ja yritysten halukkuudesta velkaantua, johon vaikuttaa paljon yleinen luottamus talouden kehitykseen sekä lainan hinta eli korko. Lainojen hintaan vaikuttaa moni asia, joista ehkä tärkein on keskuspankkien harjoittama rahapolitiikka. Pankkien lainanantoa rajoittaa pääasiassa seuraavat kolme asiaa. (McLeay, Radia & Thomas 2014b.)

1. Pankkien omat rajoitteet lainanantoon
2. Lainaajien käyttäytyminen
3. Rahapolitiikka

Ensimmäisenä tekijänä pankin lainanantoa rajoittaa lainamarkkinat ja siellä toimivat muut pankit, joita vastaan pankki kilpailee. Kilpailijoiden korot ja lainanantohalukkuus vaikuttavat pankin toimintaan. Pankin tulee myös arvioida lainojen riskiä suhteessa tuotto-odotuksiin. Lainanantoa rajoittaa lisäksi erilaiset vähimmäisvaranto- ja vakavaraisuusvaatimukset. Toisena tekijänä rahan määrää ja lainanottoa rajoittaa lainaajien halukkuus velkaantumiseen. Rahan määrä voi vähentyä radikaalisti, jos kotitaloudet ja yritykset alkavat yhtä aikaa maksaa paljon lainojaan takaisin. (McLeay, Radia & Thomas 2014b.)

2.4 Rahapolitiikka

Kolmas lainanantoa rajoittava tekijä on rahapolitiikka, jota keskuspankit harjoittavat ja sillä pyritään vaikuttamaan yksityispankkien toimintaan sekä rahan määrään taloudessa. Keskuspankkiraha on keskeinen osa rahapolitiikan toteutusta, koska ilman sitä pankit eivät pystyisi selvittämään niiden keskinäisiä maksuja. Yleensä keskuspankit asettavat tavoitteekseen, joko rahamäärä- tai korkotavoitteen. (Ahokas & Holappa 2014, 142.) Keskuspankin ohjauskorko vaikuttaa liikepankkien ottamien lainojen hintaan ja tätä kautta myös kotitalouksien sekä yritysten halukkuuteen ottaa lisää velkaa. Keskuspankki voi suorittaa myös avomarkkinaoperaatioita, joissa se ostaa tai myy arvopapereita. Tällä tavalla kes-

kuspankki voi vaikuttaa rahan määrään taloudessa tai vaihtoehtoisesti korkotasoon. (Kauko 2011, 8- 11.) Ohjauskorko on yksityispankkien maksama korko niiden keskuspankkireserveistä. Korkotavoite on keskuspankkien pääasiallinen työkalu rahapolitiikan harjoittamisessa toisin, kuin monissa taloustieteen oppikirjoissa opetetaan niin kutsutun rahakerroinmallin kautta. (McLeay, Radia & Thomas 2014b.) Rahakerroinmallia käsitellään seuraavassa osiossa muiden yleisten väärinkäsitysten kanssa, joita liittyy rahan luontiprosessiin ja rahapolitiikkaan.

2.5 Yleiset väärinkäsitykset

Tässä osiossa käsitellään yleisiä väärinkäsityksiä, joita tavallisilla kansalaisilla sekä taloustieteen asiantuntijoillakin on rahan luontiin liittyen. Vielä nykypäivänä useissa kansantaloustieteen oppikirjoissa rahan luontia ja rahan määrää rajoittavia tekijöitä opetetaan väärin.

2.5.1 Eksogeeninen raha

Aiemmin tässä työssä kuvattu rahan luontiprosessi osoitti, että rahan tarjonta on endogeenistä eli sisäsyntyistä. Keskuspankki ei siis pysty suoraan määrittämään taloudessa kierrossa olevaa rahan määrää, mutta pystyy vaikuttamaan siihen ohjauskorolla. Uusklassisen taloustieteen oppien ja monien taloustieteen oppikirjojen mukaan raha on eksogeenistä. (Ahokas & Holappa 2014, 146- 147.) Eksogeenisen rahan teorian kulmakiviä on prosessi nimeltä luotonlaajennus ja siihen liittyvä rahanluontikerroin.

Pohjola (2009, 175) kuvailee tilannetta esimerkillä, jossa uusien talletusten myötä pankit lisäävät luotonantoaan. Teorian mukaan kassavarantosuhde määrää, kuinka paljon pankin on pakko jättää reserveihin ja loput se antaa luottoina asiakkailleen. Luoton saajat käyttävät uutta luotua rahaa ja ne palaavat pankkeihin takaisin talletusten muodossa. Pieni osa uusista lainoista, niin sanotusti vuotaa yleisölle käteisen muodossa ja toinen pieni osa ulkomaille. Rahavaranto siis kasvaa suhteessa reservivaatimukseen. Eksogeenisen rahan teoriassa luotonlaajennus tapahtuu rahanluontikertoimen kautta, joka on sitä suurempi, mitä pienempiä ovat yleisön käteissuhde ja pankkien reservivaatimukset. (Pohjola 2009, 175.)

Yksinkertaistettuna esimerkkinä voidaan tarkastella tilannetta, jossa henkilö A saa 1000e ulkomailta lahjaksi ja tallettaa sen pankkiin 1. Pankki 1 haluaa tehdä näillä rahoilla tuottoa ja lainaa niistä 900e henkilölle B, koska 10 % talletuksista jää reserviin. Tätä 10 % reserviä pankki käyttää mahdollisia käteisnostoja ja vähimmäisvarantovaatimuksia varten. Luo-

tonlaajennus jatkuu, kun henkilö B tallettaa saamansa 900e lainan pankkiin 2. Pankki 2 jatkaa luotonlaajennusta ja tallettaa reserviin jälleen 10 % lainasta, joka on tässä vaiheessa 90e ja lainaa uutta rahaa eteenpäin 810e edestä. Luotonlaajennus jatkuu näin, kunnes uutta rahaa ei voida enää luoda ja lopputuloksena talouteen syntyi 9000e uutta rahaa. Talletukset kasvoivat 10 000e, koska alkuperäisen 1000e talletuksen lisäksi luottojen kautta pankit loivat 9000e uutta rahaa. (Burda & Wyplosz 2009, 212.) Rahanluontikerroin saadaan laskettua $1/\text{reservivaatimussuhde}$, jolloin rahanluontikerroin on 10, jos reservivaatimus on 10 % talletusten määrästä. Reservivaatimus sisältää myös osuuden, jota yleisö pitää käteisenä. (Gillespie 2007, 367.)

Uusklassisen taloustieteen oppikirjat ja perinteinen monetaristinen teoria lähtevät liikkeelle siitä, että keskuspankki pystyy ohjaamaan rahamäärän kasvua tehokkaasti keskuspankkireservien avulla. Korhonen (2007, 8- 9) tuo esiin monetaristisen ajattelun lähtökohdan, jossa muutokset keskuspankkireserveissä vaikuttavat suoraan luotonlaajennukseen ja sitä kautta rahan määrään edellä mainitun rahakertoimen kautta. Monetaristit tavoittelevat myös vakaata rahamäärän kasvua, joka johtaa vakaaseen reaali- ja hintakehitykseen. Viimeisenä monetaristisen teorian tavoitteena on hillitä velkaantumista ja näihin kaikkiin kolmeen tavoitteeseen päästään teorian mukaan yhdellä rahapolitiikan välineellä eli keskuspankkireservien hallinnalla. (Korhonen 2007, 8- 9.) Empiiriset tutkimustulokset eivät kuitenkaan tue edellä kuvattua eksogeenisen rahan teoriaa ja parempaa ekonometrista dataa on saatu endogeenisen rahan teorian avulla.

2.5.2 Endogeeninen raha

Endogeenisen rahan teorian mukaan rahan tarjonta on sisäsyntyistä eli kierrossa olevan rahan määrän määrittää pääasiassa rahan kysyntä. Keskuspankki voi epäsuorasti vaikuttaa rahan määrään ohjauskoron avulla, jolla määritellään keskuspankkirahan hinta. (Aho-kas & Holappa 2014, 362.) Endogeenisen rahan teoriaa voidaan pitää vastakohtana aiemmin esitellylle eksogeenisen rahan teorialle.

Wray (2000) huomauttaa, että jos keskuspankki tiukentaa reservien saantia saavuttaakseen oman korkotavoitteeseensa, niin se ei välttämättä johda yksityispankkien luotonannon vähentymiseen. Tämä väite on totta, koska pankit voivat lainata tarvitsemiaan reservejä pankkien välisiltä markkinoilta. Lisääntynyt kysyntä keskuspankkireservejä kohtaan puolestaan nostaa korkotasoa ja tällöin Wrayn (2000) mukaan keskuspankin tulee tarjota lisää reservejä pitääkseen kiinni asettamastaan korkotavoitteesta. Toisin sanoen keskus-

pankki menettää hallinnan rahan määrästä ja eksogeenisen rahan teoria ei voi pitää paikkaansa, jos keskuspankilla on korkotavoite.

Ahokas ja Holappa (2014, 147) tuovat esiin, että lähes kaikilla maailman keskuspankeilla on nykypäivänä käytössä korkotavoite ja vain muutamissa maissa on käytössä valuuttakurssitavoite. Rahamäärätavoitetta ei käytetä tällä hetkellä oikeastaan missään ja voidaan ainakin todeta, että moderneissa kapitalistisissa talouksissa raha on nimenomaan endogeenista. Endogeenisen rahan teoriaa usein kritisoidaan reservivaatimuksien takia, joiden tulisi teoriassa rajoittaa yksityispankkien lainanantoa. Näin ei kuitenkaan ole, koska pankit voivat hankkia reservinsä jälkikäteen, joko pankkien välisiltä markkinoilta tai keskuspankilta. Pankeille ilmoitetaan aika ajoin, jos niillä ei ole tarpeeksi reservejä ja niille annetaan myös tietty aika hankkia ne. (Ahokas & Holappa 2014, 148.)

Kokonaisrahamäärä on yritetty säädellä keskuspankkien toimesta monetaristisen teorian pohjalta muun muassa 1970- ja 1980-luvuilla. Tavoitteena oli vakaa rahamäärän kasvu, joka loisi tasaista talouskasvua sekä hillitsisi inflaatiota. Tavoitteeseen pyrittiin reservejä säätelemällä eli eksogeenisen rahan teorian oppien mukaan. (Iivarinen 2015, 68.) Hyvänä esimerkkinä Ahokas ja Holappa (2014, 149) mainitsevat Yhdysvaltain keskuspankin Federal Reserven 1980-luvulla toimineen pääjohtajan Paul Volckerin, jonka harjoittama monetaristinen rahapolitiikka epäonnistui täydellisesti. Federal Reserve eli Fed yritti reservivaatimuksia säätelemällä hallita kokonaisrahämäärää taloudessa, mutta tavoitteita ei saavutettu millään ja kokeilu päättyi silloiseen syvimpään taantumaa 1930-luvun laman jälkeen. (Ahokas & Holappa 2014, 149.) Korhonen (2007) kuvaa 1980-luvun monetaristista kokeilua epäonnistumisena kaikilla osa-alueilla ja rahakerrointeoria ei Korhosen mukaan toiminut todellisuudessa. Silloinen Kanadan keskuspankin pääjohtajakin totesi: ”Me emme hylänneet rahamäärää, vaan rahamäärä hylkäsi meidät.” (Korhonen 2007, 9).

Kydland ja Prescott (1990, 14) osoittavat tutkimuksissaan, ettei empiirisen tutkimusaineiston pohjalta löydy mitään viitteitä siihen, että M0 tai M1 ohjaisi taloussuhdanteiden muutoksia. Heidän tutkimukset osoittavat myös, että M0 ja M1 liikkuvat samaan suuntaan suhdanteiden kanssa. Kolmas Kydlandin ja Prescottin (1990, 17) havainto on, että M2 ja erityisesti erotus M2-M1 johdattaa suhdannetta. Eksogeenisen rahan teorian mukaan reservivaatimusten eli M0:n muutosten tulisi edeltää suhdannevaihteluita sekä tasoittaa niitä. Toisin sanoen reservivaatimusten noustessa talouskasvun tulisi hidastua ja niiden laskeutessa talouskasvun tulisi puolestaan kiihtyä kasvavan luotonannon johdosta. Empiiriset tutkimukset eivät kuitenkaan näytä tukevat eksogeenisen rahan teoriaa.

Edellä mainittujen teorioiden ja tutkimusten perusteella endogeenisen rahan teoria antaa huomattavasti todellisemman kuvan talouden toiminnasta sekä keskuspankin harjoittamasta rahapolitiikasta. Kierrossa oleva rahamäärä riippuu siis ensisijaisesti yritysten ja kotitalouksien halusta lainata rahaa, eikä keskuspankin reservivaatimuksista. Rahan endogeenisuutta on tutkittu paljon, mutta ehkä tärkein teos löytyy Basil J. Moorelta (1988), jossa hän osoittaa sekä teoreettisesti että empiirisesti rahan tarjonnan olevan endogeenistä. (Ahokas & Holappa 2014, 150.)

3 Rahareformi

Tämän työn ensimmäisessä osassa käsiteltiin rahan olemusta ja sen syntymekanismeja sekä yleisiä harhakäsityksiä, joita rahaan ja sen luontiin liittyy. Tässä osassa käsitellään vaihtoehtoja nykyisellä rahajärjestelmälle eli kuinka sitä voitaisiin uudistaa tai toisin sanoen reformoida. Aluksi esitellään nykyisen rahajärjestelmän haittoja, jonka jälkeen siirrytään rahareformin hyötyihin sekä sen erilaisiin muotoihin.

3.1 Nykyjärjestelmän haitat

Viime vuosina kiinnostus rahajärjestelmän toimintaa ja rahan luontia kohtaan on kasvanut eri puolilla maailmaa. Suurin syy tähän on luultavasti 2007- 2008 alkanut finanssikriisi ja sen jälkeinen suuri taantuma. Yksi kaikkien aikojen arvostetuimmista taloustieteilijöistä, Irving Fisher, kuvaa kirjassaan *100 % Money* (1936, 8) sen aikaista talouskeskustelua ja ilmapiiriä hyvin samaan tapaan. Fisherin (1936, 8) mukaan 1930-luvun suuri lama herätti laajan kiinnostuksen niin sanottua täysreservi pankkitoimintaa kohtaan, jossa pankit todella lainaisivat heidän hallussaan olevaa rahaa eivätkä loisi uutta rahaa lainaa myöntäessään. Monet arvostetut taloustieteilijät sekä -asiantuntijat ovat ajan saatossa kannattaneet rahareformia ja heihin lukeutuu muun muassa Irving Fisher, Frederick Soddy, Milton Friedman, James Tobin, John Kay ja Laurence Kotlikoff (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 5). Rahareformin hyötyjä ja eri muotoja käydään tarkemmin läpi seuraavissa luvuissa ja tässä osassa keskitytään nykyjärjestelmän haittoihin.

3.1.1 Pankkikriisit

Iso-Britannian Finanssivalvonnan entinen puheenjohtaja lordi Adair Turner (2012) väittää, että 2007- 2008 alkanut globaali finanssikriisi johtui ensisijaisesti yksityispankkien liiallisesta luotonannosta sekä rahan luonnista. Säännöllisesti toistuvat pankkikriisit ovat yksi nykyisen raha- ja pankkijärjestelmän vakavimmista haittapuolista. 1970-luvulta asti mitattuna maailmassa on ollut 147 pankkikriisiä 114 eri maassa, jotka ovat vähentäneet tuotantoa merkittävästi sekä lisänneet velkaantumista (Leaven & Valencia 2012). Nykyisessä rahajärjestelmässä jopa 97 % kaikesta uudesta rahasta syntyy yksityispankeissa uusien lainojen kautta. Pankkien sujuva toiminta on siis elintärkeää toimivan kansantalouden kannalta ja pankkikriisin sattuessa on vaara, että asiakkaat menettävät rahansa ainakin osittain. Tästä syystä valtio yleensä takaa ihmisten talletuksia tiettyyn pisteeseen asti, jotta isot pankit eivät kaatuisi ja aiheuttaisi vielä suurempaa kriisiä. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 11).

livarinen (2015, 188- 189) mainitsee pankkien pelastamisesta koituvia haittapuolia, joihin lukeutuu ”markkinatalouden periaatteiden hylkääminen, moraalikato, epäonnistumisen palkitseminen ja pankin pelastamisen vaatimat suuret määrät veronmaksajien rahaa.” Nykyjärjestelmässä eletessä suuren pankin kaatuminen aiheuttaa kuitenkin vielä enemmän haittoja, koska esimerkiksi talletussuoja EU-maissa on 100 000 euroa jokaista asiakasta kohti. Valtio on velvollinen maksamaan pankin velat, jos se ei selviydy maksuistaan ja lopettaa toimintansa. Yleensä pankin pelastaminen on siis edullisempi vaihtoehto, myös valtion kannalta. (Iivarinen 2015, 189). Talletussuoja johtaa pankkien moraalikatoon turvallisuuden sijaan ja lisää huomattavasti modernin rahatalousjärjestelmän riskiä ajautua kriisiin (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 11).

3.1.2 Taloudellinen epävakaus

Toinen suuri ongelma nykyisen rahajärjestelmän kanssa on kasvavat suhdannevaihtelut. Yksityispankkien rahan luonti vahvistaa suhdanteita, koska nousukaudella kysyntä lainoja kohtaan kasvaa ja tämä muun muassa nostaa asuntojen hintoja. Luottamus tulevaisuuteen on vahva ja pankitkin antavat mielellään lainoja erityisesti asuntoja varten, koska asuntojen hinnat ovat nousussa. Paisuva velkataakka johtaa kuitenkin lopulta finanssikriisiin ja lainanantohalukkuus laskee, koska luottamus talouteen romahtaa. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 12).

Kiirisiin jälkeen on suuri riski joutua niin sanottuun velkadeflaatioon, joka on Irving Fisherin (1933) kehittämä teoria. Velkadeflaation mukaan luottosykli johdattaa suhdanteita ja velkakuplan puhjetessa rahan määrä taloudessa alkaa pienentyä. Velkadeflaation kierre alkaa selvitystilassa olevien yritysten pakkomyynneillä ja tämä johtaa pankkitalletusten pienentymiseen, kun velkoja maksetaan pois. Seuraavaksi yleinen hintataso alkaa laskea eli toisin sanoen deflaatio alkaa kiihtyä ja tämä johtaa liiketoiminnan nettoarvon laskuun sekä uusiin konkurssiin. Nämä tapahtumat puolestaan johtavat yleiseen tuotannon, kaupan ja työvoiman leikkauksiin. Tästä taas seuraa yleistä pessimismia ja luottamuksen menetystä kansantaloutta kohtaan, mikä johtaa rahan hamstraukseen sekä edelleen hidastuvaan rahan kiertonopeuteen. Kaikki nämä edellä mainitut syyt johtavat monimutkaisiin häiriöihin korkotasoissa, erityisesti nimelliskorkojen laskuun, ja reaalisten raaka-aineiden, korkojen nousuun. (Fisher 1933).

3.1.3 Velkariippuvuus

Nykyisessä rahatalousjärjestelmässä uutta rahaa syntyy vain, kun jokin kotitalous tai yritys on halukas ottamaan lisää lainaa ja tämä velkariippuvuus johtaa moninaisiin ongelmiin

(Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 12). Turner (2014) tuo esiin tutkimuksessaan, että velkaantumisen pitää kasvaa bruttokansantuotetta nopeammin, jotta saavutettaisiin optimaalisesti kasvava kansantalous, mutta se puolestaan johtaa väistämättä kriisiin ja taantumaa. Tällä hetkellä rahatalousjärjestelmämme on siis todellisen dilemman edessä. Lisäksi lainojen takaisinmaksu pienentää kierrossa olevaa rahamäärää, joka johtaa talouskasvun hidastumiseen. On siis mahdotonta yhtä aikaan tavoitella velkatason huomattavaa alentamista ja haluttua talouskasvua. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 13).

3.1.4 Reaalitalous jää varjoon

Ylivoimaisesti suurin osa uudesta rahasta luodaan yksityispankeissa ja niiden myöntämistä lainoista suurin osa suuntautuu kiinteistö- sekä finanssimarkkinoille. Englannin keskuspankin mukaan 1997- 2007 välillä pankkilainauksesta 31 % meni asuntolainoihin, 20 % yrityskiinteistöihin, 32 % finanssisektorille ja vain 8 % yrityksille, jotka ovat finanssisektorin ulkopuolella. Toinen 8 % suuntautui luottokortteihin ja muihin kulutusluottoihin. Näistä vain kaksi viimeistä ryhmää kasvattavat bruttokansantuotetta ja luovat uutta hyvinvointia. Toisin sanoen nykyisessä rahajärjestelmässä vain pieni osa uudesta rahasta suuntautuu sektoreille, jotka luovat todellista talouskasvua ja suurin osa uudesta rahasta suuntautuu kiinteistö- sekä finanssimarkkinoille. Tämä trendi johtaa esimerkiksi kohtuuttoman hintaisiin asumiskustannuksiin. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 13).

3.1.5 Rahapolitiikan tehottomuus

Keskuspankin harjoittama rahapolitiikka ohjauskoron avulla ei ole nykypäivänä erityisen tehokasta varsinkaan kriisitilanteissa. Ohjauskoron muutoksilla on tarkoitus vaikuttaa pankkien lainanantoon ja lainojen kysyntään, mutta nousukaudella jolloin asuntojen hinnat nousevat yli 10 % vuodessa, ei korkotason pienellä nousulla ole juurikaan vaikutusta lainojen kysyntään. Lamassa tai taantumassa puolestaan ihmisiä ei saa ottamaan lainaa, vaikka korkotaso laskisi lähes nolnaan. Samaan aikaan nouseva korkotaso rankaisee niitä, jotka ottivat lainan ennen talouden ylikuumentumista ja todella alhainen korkotaso häiritsee puolestaan eläkerahastojen toimintaa sekä eläkesäästäjiä. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 14).

3.1.6 Kasvava eriarvoisuus ja asuntojen hinnat

Eriarvoistuminen on nykypäivänä erittäin suuri haaste ja sitä tapahtuu oikeastaan kaikkialla maailmassa, jopa Suomessa luvut näyttävät huonontuvan vuosi vuodelta. Talouskasvu on luonut meille paljon uutta vaurautta vuosien saatossa, mutta se on jakaantunut erittäin

epätasaisesti eri maiden ja ihmisten välillä. (Iivarinen 2015, 167). Oxfamin (2015) teettämän raportin mukaan vuoden 2016 loppuun mennessä maailman rikkain prosentti tulee omistamaan yli puolet kaikesta maailman varallisuudesta. Oxfam hyödynsi raportissaan sveitsiläisen finanssitalon Credit Suissen dataa, jonka mukaan finanssikriisin alussa rikkain 1 % omisti noin 44 % kaikesta maailman omaisuudesta ja loput 99 % noin 56 %. Siitä lähtien trendi on ollut huolestuttava eli rikkain 1 % omistaa vuosi vuodelta yhä suuremman osan maailman varallisuudesta. Vuonna 2014 99 % -enemmistö omisti noin 52 % maailman varallisuudesta ja tästä osuudesta lähes kaikki meni rikkaimmalle viidennekselle. Vain 5,5 % maailman varallisuudesta jakaantui 80 % kanssa maailman väestöstä. (Oxfam 2015). Cinganon (2014) tuo esiin raportissaan, että kasvava eriarvoistuminen hidastaa talouskasvua ja maissa, jossa eriarvoistuminen kapenee, talouskasvu on puolestaan nopeampaa.

Dyson, Jackson ja Hodgson (2014, 15) väittävät, että eräs merkittävä syy kasvavaan eriarvoistumiseen on paisuvat asunto- ja kiinteistölainamarkkinat. Kuten aiemmin mainittiin, niin Englannin keskuspankin mukaan yli puolet kaikista uusista lainoista kohdistuvat asunto- ja kiinteistömarkkinoille. Nämä lainat kohdistuvat usein jo olemassa oleviin rakennuksiin sekä niihin liittyviin maa-alueisiin ja tämä puolestaan johtaa hintojen kohoamiseen. Asuntomarkkinoiden alati kohoavat hinnat nostavat myös pankkien luottamusta asuntolainoija kohtaan ja tämä prosessi johtaa helposti hintakupliin sekä kriiseihin. Asuntomarkkinoiden hintakuplilla on tapana siirtää varallisuutta nuorilta vanhoille tai niille, jotka omistavat paljon kiinteistöjä. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 15). Iivarinen (2015, 169- 170) huomauttaa korkojen roolista kasvavassa eriarvoistumisessa. Oleellista on tarkastella korkomenojen ja -tulojen suhdetta eri tuloluokissa. Iivarinen havainnollistaa tätä jakaantumista kuvalla (2015, 170), joka on tehty saksalaisen taloustutkija Helmut Creutzin (2001) aineiston pohjalta. Kuvaajan perusteella ainoastaan rikkaimmalla 10 % on positiivinen erotus korkotulojen ja -menojen välillä. Lopuilla yhdeksällä tuloluokalla on enemmän korkomenoja kuin korkotuloja. Rahasta maksettava korko siis siirtää varallisuutta köyhimmältä 90 % rikkaimmalle 10 %. Varallisuutta myös siirtyy pois tuottavilta reaalitalouden sektoreilta finanssisektorille, joka heikentää reaalitalouden kasvua.

3.1.7 Demokratian vaje

Pankkien antamat lainapäätökset vaikuttavat suoraan rahamäärän kasvuun ja pankit myös päättävät mihin uusi raha suunnataan. Pankkien hallitusten päätöksillä ja linjauksilla on suuri merkitys Suomen talouden toiminnan kannalta. Suomessa toimivien suurpankkien hallituksissa istuu yleensä alle kymmenen henkeä pankkia kohden. Tällä joukolla on

suuri taloudellinen valta, mutta ei mitään velvoitetta toimia yhteiskunnan hyväksi. Pankit ovat myös ainoa uuden rahan lähde, joten valtiot ovat niistä riippuvaisia. Valtioiden ympäri maailmaa voivat yrittää säännellä pankkitoimintaa, mutta toisaalta niiden täytyy varmistaa oma lainasaatavuus tulevaisuudessa. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 16). Tällä hetkellä rahan luonti ja sen jakaantuminen talouteen on kaukana demokratian perusperiaatteista.

3.2 Vaihtoehdot

Rahareformi on saanut viime vuosina kannatusta useilta eri talousasiantuntijoilta, aivan kuten 1930-luvun suuren laman aikaankin. Rahareformin kannattajiin lukeutuu muun muassa James Tobin, Irving Fisher, Milton Friedman, Paul Douglas, John Cochrane, Laurence Kotlikoff ja Financial Timesin talouskolumnisti Martin Wolf. Islannin entinen pääministeri Sigmundur Gunnlaugsson tilasi rahareformin toteuttamisesta selvityksen, joka julkaistiin maaliskuussa 2015. (Iivarinen 2015, 240). Sittemmin kyseenalaiseen maineeseen päätyneen pääministerin on nyt eronnut veroskandaalin myötä, mutta rahareformi tuskin pysähtyy hänen eroonsa Islannissa.

Rahareformin toteutustavaksi on ehdotettu useita erilaisia vaihtoehtoja, kuten Irving Fisherin kirja 100 % Money (1936), John Cochranen ”narrow banking”, Laurence Kotlikoffin ”limited purpose banking” tai Dysonin ja Jacksonin ehdottama ”sovereign money”. Paljon huomiota on saanut myös IMF:n tutkijoiden Jaromir Benesin ja Michael Kumhofin (2012) tekemä tutkimus The Chicago Plan Revisited, jossa he tutkivat Irving Fisherin 100 %:n rahan siirtymisen vaikutuksia Yhdysvaltojen nykyiselle taloudelle. Seuraavaksi käsitellyssä on lähinnä Dysonin ja Jacksonin (2014) ehdottama rahareformi ”sovereign money” sekä Benesin ja Kumhofin (2012) tutkimustulokset.

3.2.1 Sovereign Money

Rahareformin myötä yksityispankit eivät enää pystyisi luomaan uutta rahaa lainojen myöntämisen kautta. Reformin jälkeen yksityispankkien tehtävät jakaantuisivat maksujärjestelmän ylläpitoon sekä lainaajien ja säästäjien välikädeksi, kuten moni meistä on kuvitellut tähänkin asti. Pankkien tulisi turvata talletukset maksutileillä 100 %:n reserveillä ja varmistaa niiden turvallisuus. Toinen vaihtoehto tallettajalle olisi riskillinen sijoitustili, josta saisi vastineeksi tuottoa koron muodossa. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 17).

Maksujärjestelmän toiminta turvattaisiin maksutileillä, jotka vastaavat nykyisiä käyttötilejä. Maksutilillä olevat rahat eivät enää olisi yksityispankin luomaa velkarahaa, vaan valtion

keskuspankin luomaa velatonta rahaa, jonka määrästä uusi rahanluontikomitea (RLK) päättää. Maksutilin talletukset olisivat riskittömiä, koska niitä ei saisi sijoittaa tai muulla tavoin riskeerata. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 17). Uusi maksutili muuttaisi tavallisen ihmisen arkea ainoastaan siltä osin, että maksutileillä pidettävistä talletuksista ei enää maksettaisi korkoa. Pankit voisivat yhä veloittaa asiakkailtaan tilinhoitomaksuja. (Kavonius, Kolehmainen, Laina & Meilahti 2013).

Rahareformin tuomat uudet sijoitustilit vastaisivat nykyisiä säästötilejä, jotka nimensä mukaisesti sisältäisivät riskiä ja niistä maksettaisiin korvaukseksi korkotuottoa. Sijoitustilit voisivat olla määräaikaaisia tai niissä voisi olla tietty irtisanomisaika, jonka jälkeen asiakas saa taas sijoittamansa rahat käyttöön. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 18). Rahareformin myötä pankit toimisivat, kuten suurin osa ihmisistä kuvittelee niiden tälläkin hetkellä toimivan. Pankit välittäisivät säästäjien rahaa tahoille, jotka tarvitsevat lainoja tai sijoittamalla rahoja eteenpäin. Ainoana erona olisi, että yksityispankit eivät luo tämän prosessin osana talouteen uutta rahaa. Veronmaksajat eivät joutuisi enää kantamaan pankkien riskiä, vaan riski jakaantuisi pankin sekä asiakkaan kesken. (Kavonius, Kolehmainen, Laina & Meilahti 2013).

Nykyisessä rahatalousjärjestelmässä yksityispankeilla on keskuspankkitilit, joissa ne säilyttävät keskuspankkireservejä. Rahareformin jälkeen yksityispankeilla olisi kolme erilaista tiliä keskuspankissa, jotka kaikki sisältäisivät keskuspankin luomaa elektronista tai digitaalista rahaa. Nämä kolme tiliä olisivat operatiivinen tili, investointipoolitili ja asiakasvarainhoitotili. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 21).

Operatiivisen tilin tarkoituksena olisi säilyttää yksityispankin omia varoja, joita olisivat muun muassa jakamattomat voitot, oma pääoma ja rahat henkilökunnan palkkoihin. Tämä tili olisi siis pankin varallisuutta ja siellä oleva raha pankin omaisuutta. (Kavonius, Kolehmainen, Laina & Meilahti 2013).

Investointipoolitili edustaisi pankin lainauspuolta ja tältä tililtä rahaa siirrettäisiin aina pankin myöntäessä lainoja, maksaessa korkoja tai maksaessaan takaisin sijoitustilien haltijoille. Tilille siirrettäisiin rahaa, kun lainaajat lyhentäisivät velkaansa ja maksaessaan korkoja tai kun sijoitustileille siirrettäisiin lisää rahaa. Tämäkin tili olisi pankin varallisuutta ja siellä oleva raha pankin omaisuutta. (Kavonius, Kolehmainen, Laina & Meilahti 2013).

Kolmas tili olisi asiakasvarainhoitotili, joka sisältäisi asiakkaiden maksutilien varat. Tälle tilille merkittäisiin kaikki asiakkaiden väliset tilisiirrot ja eri pankkien väliset siirrot muuttai-

sivat pankkien tilisaldoja. Asiakasvarainhoitotilin rahat eivät olisi talletuspankin omaisuutta, eikä tätä tiliä laskettaisi osaksi pankin varallisuutta ja pankki siis ainoastaan hallinnoisi sitä asiakkaiden puolesta. (Kavonius, Kolehmainen, Laina & Meilahti 2013).

Rahareformin jälkeen yksityispankit eivät enää pystyisi luomaan talouteen uutta rahaa ja vastuu siirtyisi reformin myötä valtion keskuspankille, joka Suomessa on Suomen Pankki. Keskuspankki loisi vuosittain rahaa siinä määrin, että talous toimisi sujuvasti ja inflaatiotavoite saavutettaisiin. Keskuspankin luoma raha olisi ainoa hyväksytty maksuväline, jota käyttäisivät pankit sekä kaikki muutkin talouden toimijat. Kenen sitten tulisi päättää kuinka paljon uutta rahaa tulisi luoda ja kuinka se kulutettaisiin talouteen? (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 26).

Toistuvien talouskriisien myötä on huomattu, että pankkien kannustimet johtavat holtittomaan ja jatkuvaan rahan määrän lisäämiseen, vaikka se ei välttämättä olisi tarpeellista kansantalouden kannalta. Poliitikot tuskin selviytyisivät tästä tehtävästä yhtään sen paremmin, koska heillä on tavoitteena voittaa vaalit ja pysyä eduskunnassa mahdollisimman pitkään. Tässäkin vaihtoehdossa uutta rahaa luotaisiin hankkeita varten, jotka eivät luultavasti olisi koko kansantalouden kannalta edullisia. Rahan luonnista tulisi päättää riippumattomassa itsenäisessä elimessä, jota voitaisiin kutsua rahanluontikomiteaksi (RLK) ja se toimisi EKP:n alaisuudessa. (Kavonius, Kolehmainen, Laina & Meilahti 2013, 17).

EKP:n nykyinen neuvosta lakkautettaisiin tai muutettaisiin ja tilalle tulisi RLK, joka päättäisi ohjauskoron sijaan rahan määrästä. Korkotaso määräytyisi vapaasti markkinoilla, mutta toki RLK voisi vaikuttaa siihen rahan määrän lisäyksillä tai supistuksilla. Poliittiset puolueet eivät pystyisi kumoamaan RLK:n päätöksiä ja RLK:n tulisi olla mahdollisimman läpinäkyvä kaikessa sen toiminnassa. (Kavonius, Kolehmainen, Laina & Meilahti 2013, 17). RLK päättäisi rahan määrästä itsenäisesti inflaatiotavoitteen puitteissa ja se miettisi talouden parasta pitkällä aikavälillä. Eduskunta toki edelleen saisi päättää mihin valtion budjetin rahat kulutettaisiin, joten nämä kaksi tärkeää tehtävää erotettaisiin toisistaan. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 27).

Rahanluontikomitea päättäisi, joka kuukausi tulisiko rahan määrää taloudessa lisätä vai vähentää. Päätökseen vaikuttaisi ainakin kaksi tavoitetta, joista ensimmäinen olisi inflaatiotavoite ja toinen olisi lainojen saatavuus. RLK päättäisi kuinka paljon uutta rahaa luodaan talouteen inflaatiotavoitteen perusteella ja tämä uusi raha voitaisiin kuluttaa talouteen kahdella eri tavalla, jotka riippuisivat toisesta päätavoitteesta eli lainojen saatavuudesta. Ensimmäinen tapa olisi kasvattaa valtion budjettia uuden rahan määrällä ja edus-

kunta päättäisi mihin rahat kulutetaan. Toinen vaihtoehto olisi lainata uusi luotu raha yksityispankeille, jotka voisivat puolestaan luotottaa esimerkiksi rahoituksen tarpeessa olevia yrityksiä. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 28). Tässä työssä ei käsitellä muutosvaihtoa nykyisestä rahatalousjärjestelmästä reformoituun malliin, eikä kaikkia rahanluontikomitean toiminnan yksityiskohtia.

3.2.2 Chicago Plan Revisited

Tässä osassa tarkastellaan IMF:n tutkijoiden Jaromir Benesin ja Michael Kumhofin (2012) tekemää mallia, jonka pohjana toimi Irving Fisherin 1936 esittämä ehdotus 100 % rahasta. 1930-luvun laman aikaan ja sen jälkeen useat muutkin Yhdysvaltojen tunnetuimmista talousasiantuntijoista kiinnostuivat rahareformista. Useat ekonomistit tästä joukosta perustivat myöhemmin taloustieteen suuntauksen, joka tunnetaan nimellä "the Chicago school of economics". Silloisen rahareformin nimeksi muodostui "the Chicago Plan", jonka tarkoituksena oli muun muassa tasoittaa taloussuhdanteita, lopettaa talletuspaot sekä julkisen ja yksityisen velan määrän huomattava vähentäminen. Benes ja Kumhof (2012) tutkivat työssään näitä väitteitä mallintamalla nykyistä Yhdysvaltojen taloutta niin sanotulla DSGE-mallilla. Tässäkin ehdotuksessa yksityispankeilla olisi 100 % reservivaatimus eli ne eivät pystyisi luomaan uutta rahaa talouteen. Tutkijat löysivät näyttöä kaikille rahareformin jälle tavoitteelle. (Benes & Kumhof 2012).

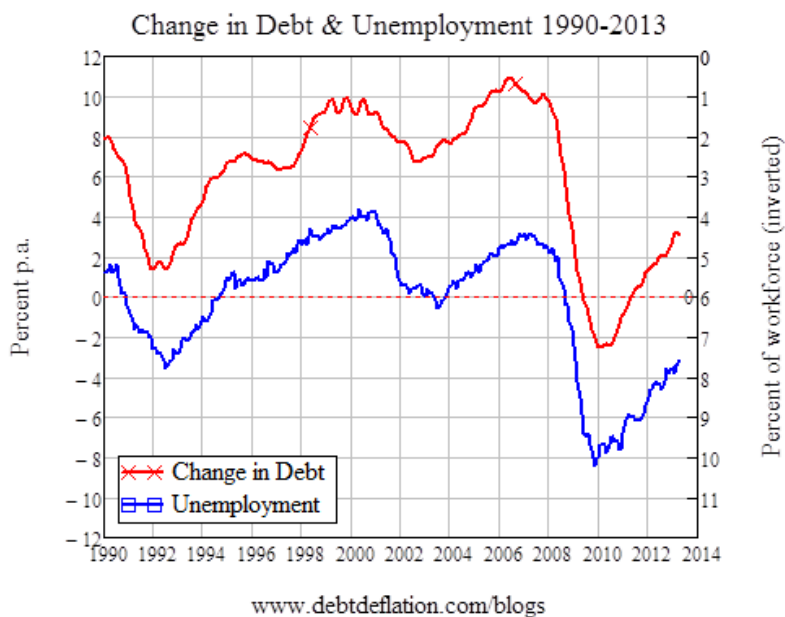
Benesin ja Kumhofin mukaan taloussuhdanteet tasoittuisivat huomattavasti nykyisestä, joka on Chicago planin ensimmäinen tavoite. Rahareformin myötä yksityispankit eivät enää pystyisi ruokkimaan talouskuplia omalla lainanannollaan. Tutkijoiden mukaan talletuspaot loppuisivat rahareformin jälkeisessä maailmassa kokonaan, koska 100 % reserviillä pankit voisivat aina maksaa asiakkailleen heidän talletuksensa. Talletussuojia ei enää siis tarvittaisi 100 % rahan mallissa. Benesin ja Kumhofin simulaatiossa Yhdysvaltojen julkinen velka väheni 80 % bruttokansantuotteesta -30 % BKT:stä. Tämän muutoksen taustalla on niin sanottu seigniorage-tulo, jonka rahan liikkeellelaskija saa. Seigniorage-tulo lasketaan rahan valmistuskustannuksen ja sen nimellisarvon erotuksena. 100 % rahan mallissa valtio saisi seigniorage-tuloa käytännössä kaikesta liikkeellä olevasta rahasta ja näin se samalla pääsisi eroon valtionvelasta. (Iivarinen 2015, 243- 244). Iivarinen (2015) huomauttaa kirjassaan, että taloudessa oleva rahan määrä ei muuttuisi rahareformin myötä, mutta valtio hyötyisi uuden rahan liikkeellelaskusta.

Yksityisen velan määrä vähenisi Benesin ja Kumhofin mukaan myös merkittävästi rahareformin myötä. Tämä tapahtuisi muun muassa sillä, että valtio ostaisi uudella rahalla velka-

kirjoja yksityiseltä sektorilta. Lisäksi rahan määrä taloudessa ei olisi enää riippuvainen ihmisten ja yritysten velkaantumisesta. Benesin ja Kumhofin saamien tulosten mukaan Yhdysvaltojen yksityinen velka vähenisi nykyisestä 190 % tasosta 80 % BKT:stä. Benesin ja Kumhofin simulaatio vahvisti kaikkia alkuperäisen Chicago planin väitteitä ja heidän mukaan rahareformi toisi mukanaan vielä muutaman muunkin edun. Näistä ensimmäinen olisi talouden kokonaistuotannon kasvu 10 %:lla ja mahdollisuuden saavuttaa nollainflaatio. (Iivarinen 2015, 245). Täytyy muistaa, että simulaatioihin liittyy aina paljon olettamuksia ja niistä ei voida vetää suoria johtopäätöksiä reaalitalouteen, mutta Benesin ja Kumhofin tutkimustulosten perusteella rahareformin toteuttamista tulisi tutkia tarkemmin.

3.3 Rahareformin hyödyt

Rahareformin jälkeen yksityispankit eivät enää saisi luoda uutta rahaa talouteen myöntämällä lainoja, vaan raha syntyisi talouteen rahanluontikomitean toimesta velattomasti. Alla näkyy australialaisen ekonomistin Steve Keenin tekemä kuvaaja (kuvio 1.), jossa näkyy Yhdysvaltojen velan sekä työttömyyden muutokset vuosien 1990 ja 2013 välisenä aikana. Velan määrän muutosta kuvataan punaisella ja työttömyyttä sinisellä viivalla. Työttömyysasteen kuvaaja on käännetty ylösalaisin havainnollistamaan hyvin samansuuntaisia muutoksia. Kuvaajassa (kuvio 1.) velan määrän noustessa, työttömyys vähenee ja sama toisinpäin. Tämän kuvaajan perusteella (kuvio 1.) ei voida suoraan päätellä, että velkaantuneisuus on yksin syynä työttömyyteen, mutta korrelaatio on hyvin vahva. Steve Keen on tehnyt paljon vastaavia tutkimuksia eri kansantalouksista ja löytänyt saman vahvan korrelaation, jossa työttömyys itse asiassa seuraa velan määrän muutosta muutaman kuukauden viiveellä (Iivarinen 2015, 94).

Kuvio 1. Velan muutos ja työttömyys Yhdysvalloissa 1990- 2013 (Keen 2013).

3.3.1 Parempi ja turvallisempi rahatalousjärjestelmä

Uudet maksutilit turvaisivat asiakkaiden rahat täysin, koska ne olisivat erotettu yksityispankkien investointitoiminnasta, johon liittyy aina riskiä. Talletussuojaa ei tarvittaisi ja jos pankki menisi konkurssiin, niin asiakkaan maksutilin varat voitaisiin helposti siirtää kokonaisuudessaan toiseen pankkiin. Moraalikato poistuisi rahatalousjärjestelmästä samalla, koska pankit tietäisivät, että niitä ei tulla pelastamaan konkurssin partaalta. Rahareformin jälkeen mikään pankki ei olisi liian suuri kaatumaan. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 11- 12). Pankkisääntelyn tarve vähenisi samalla huomattavasti, koska pankit ensisijaisesti kantaisivat riskinsä itse. Pankkien asiakkaiden ja veronmaksajien ei enää tarvitsisi myöskään maksaa pankkisääntelyyn tarvittavien juristien palkkoja sekä muita kuluja. (Iivarinen 2015, 248).

3.3.2 Taloudellinen vakaus

Uudessa rahatalousjärjestelmässä keskuspankin rahan luonti olisi vastasyklistä, koska nousukaudella rahan luontia vähennettäisiin inflaation hillitsemiseksi. Vastaavasti taantumassa rahan luontia lisättäisiin, jotta välttyttäisiin deflaatiolta ja saataisiin lisättyä kokonaiskysyntää. Tämä vastasyklinen rahan luontiprosessi todennäköisesti tasoittaisi talousuhdanteita merkittävästi. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 12). Rahareformin myötä koko talouden tila otettaisiin huomioon rahan määrän kasvattamisessa tai pienentämisessä. Rahanluontikomitean päätökset eivät olisi uudessakaan järjestelmässä aina täydellisiä, mutta he varmasti tekisivät parempia päätöksiä kuin yksityispankit ovat tehneet tähän mennessä. Vakaampi talouskehitys johtaisi sijoitusten, työllisyyden ja talouden kasvuun. (Kavonius, Kolehmainen, Laina & Meilahti 2013, 21).

3.3.3 Vähemmän velkaa

Rahareformin jälkeen kaikki raha ei ole velkaa, vaan keskuspankki pystyy luomaan uutta rahaa velattomasti ja valtio voi kuluttaa tämän uuden rahan talouteen. Nykyisessä rahatalousjärjestelmässä uutta rahaa syntyy ainoastaan, kun yksityishenkilö, yritys tai valtio ottaa uutta velkaa. Tämä mahdollistaa myös talouskasvun ilman jatkuvaa velkataakan kasvua, joka johtaa lopulta kriiseihin. Uudessa rahatalousjärjestelmässä lainan takaisinmaksu pankille ei myöskään tuhoaisi rahaa, vaan se jatkaisi kiertoa taloudessa, kuten suurin osa ihmisistä luulee tälläkin hetkellä tapahtuvan. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 13).

Iivarinen (2015, 249) muistuttaa, että rahareformin tarkoituksena ei ole poistaa kaikkea velkaa tai mahdollisuutta velkaantumiseen. Velkaa edelleen tarvittaisiin markkinatalouden

toimintaa varten, mutta velkaantuneisuus asettuisi todennäköisesti rahareformin myötä huomattavasti nykyistä alhaisemmalle tasolle (Iivarinen 2015, 249).

3.3.4 Tehokkaampi rahapolitiikka

Rahareformin jälkeen keskuspankki pystyy suoraan hallitsemaan rahan määrää taloudessa ja sen ei enää tarvitse määrittää ohjaukorkoa, koska korot määräytyvät vapaasti markkinoilla, niin kuin markkinataloudessa kuuluukin. Korkotasot olisivat uudessa rahatalousjärjestelmässä todennäköisesti paljon vakaammat, eikä viime vuosien tapaisia ääripäitä luultavasti nähtäisi korkomarkkinoilla. Valtion investoima uusi raha hyödyttäisi suoraan sen saajia, mutta ei veisi muilta mitään pois, kunhan rahaa ei luoda holtittomasti. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 14). Nykyisessä rahatalousjärjestelmässä keskuspankin rahapolitiikka on hyvin tehotonta, koska se ei pysty vaikuttamaan rahan määrään taloudessa suoraan.

3.3.5 Eriarvoistumisen vähentyminen ja asuntojen hintojen lasku

Tässä työssä on mainittu useaan kertaan, että nykyisessä rahatalousjärjestelmässä suurin osa uudesta rahasta syntyy asunto- ja kiinteistölainojen myötä. Tämä prosessi nostaa asuntojen hintoja ja luo asuntolainakuplia. Rahareformin myötä asuntojen hintojen kasvu hidastuisi ja luultavasti ne jopa lähtisivät laskuun. Uusi raha suunnattaisiin ensisijaisesti reaalityönteeseen ja tämä vähentäisi eriarvoistumista monin tavoin. Tärkein tekijä olisi asuntojen hintojen lasku ja huomattavasti pienempi velkataakka sekä pienemmät korkomenot. Uudessa järjestelmässä köyhin 90 % ei enää maksaisi läheskään yhtä paljon rikkaimmalle 10 %, joka on yksi merkittävimmistä eriarvoistumisen syistä. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 15- 16).

3.3.6 Lisää demokratiaa

Rahareformi palauttaisi rahan luontioikeuden yksityispankeilta valtiolle ja näin sitä voitaisiin hallita demokraattisesti. Rahanluontikomitea rakennettaisiin mahdollisimman läpinäkyväksi ja se vastaisi teoistaan eduskunnalle. Demokraattisilla vaaleilla valitut poliitikot ja niiden muodostama hallitus puolestaan päättäisivät mihin uusi keskuspankin luoma raha investoitaisiin. Pankkisektori menettää samalla merkittävän osan nykyisestä vallastaan, kun valtio ei ole enää riippuvainen niiden luotonannosta. (Dyson, Jackson & Hodgson 2014, 16).

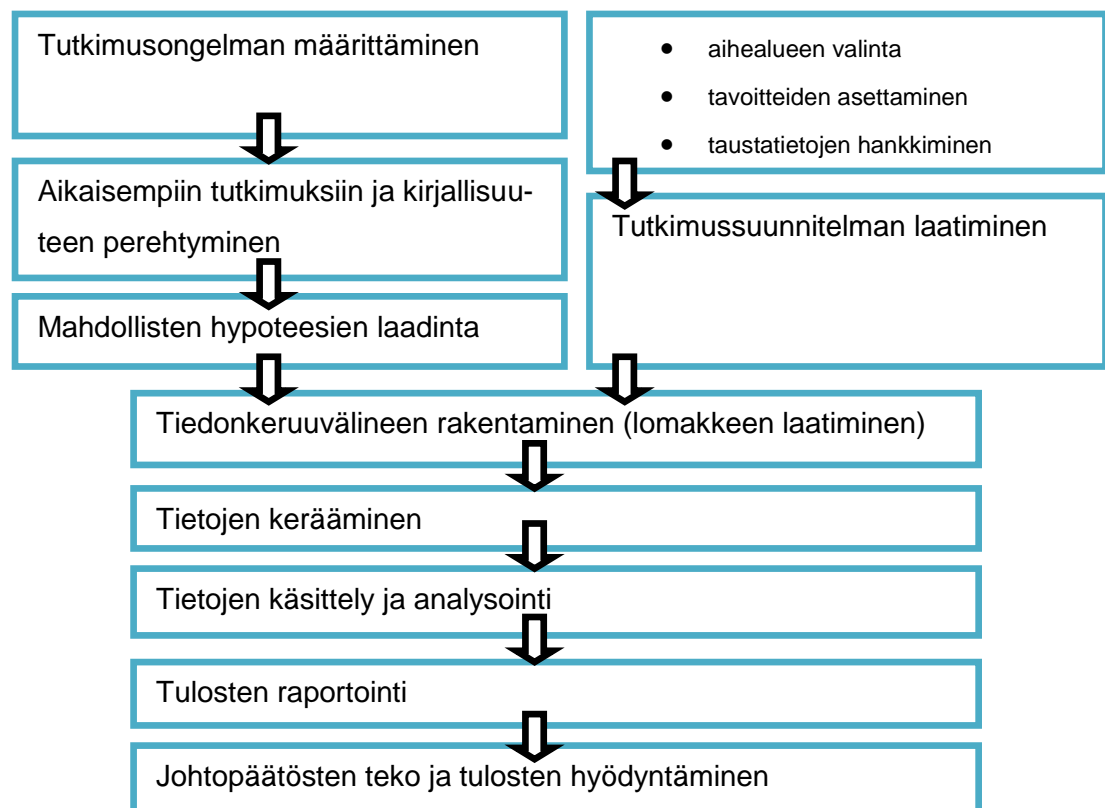
4 Kyselytutkimus rahan luonnista ja rahareformista

Tämän opinnäytetyön empiirisessä osassa käsitellään Haaga-Helian ensimmäisen vuoden liiketalouden opiskelijoille toteutettua kyselytutkimusta, jonka tarkoituksena oli kartoittaa heidän tietämystä sekä mielipiteitä rahan luonnista ja rahareformista. Kyselytutkimus toteutettiin keväällä 2016 ja se lähetettiin maanantaina 21.3 sähköpostitse kaikille ensimmäisen vuoden liiketalouden opiskelijoille. Kyselylomake oli avoinna kolme viikkoa ja kahden viikon jälkeen kohderyhmälle lähetettiin muistutusviesti, jolla pyrittiin kasvattamaan vastausmäärää.

Tässä kyselytutkimuksessa hyödynnettiin määrällisen tutkimuksen menetelmiä ja toimeksiantajana toimi Suomen Talousdemokratia ry.

4.1 Tutkimusprosessi

Kvantitatiivinen tutkimus pyrkii vastaamaan kysymyksiin: mikä, missä, paljonko, kuinka usein? Määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen eri vaiheet voidaan kuvata yhtenäisenä tutkimusprosessina. (Heikkilä, 2014). Alla olevasta kuvioista (kuvio 2.) nähdään kvantitatiivisen tutkimusprosessin eri vaiheet.

Kuvio 2. Kvantitatiivisen tutkimusprosessin vaiheet (Heikkilä, 2014).

Heikkilän (2014) mukaan (kuvio 2.) tutkimusprosessi lähtee liikkeelle tutkimusongelman määrittämisestä, jonka aikana valitaan aihe, hankitaan taustatietoja ja asetetaan tavoitteet. Seuraavassa vaiheessa laaditaan tutkimussuunnitelma ja perehdytään aikaisempiin tutkimuksiin sekä kirjallisuuteen. Tässä kohtaa voidaan myös muodostaa mahdolliset hypoteesit. Kolmas vaihe on Heikkilän (2014) mukaan tiedonkeruuvälineen rakentaminen, joka voi olla esimerkiksi kyselylomake. Tämän jälkeen tieto kerätään, käsitellään ja analysoidaan. Lopuksi raportoidaan tuloksista ja vedetään johtopäätökset sekä pohditaan, kuinka tutkimustuloksia voitaisiin hyödyntää.

Seuraavaksi käydään läpi tarkemmin tämän opinnäytetyön osana olevan kyselytutkimuksen eri vaiheita osana tutkimusprosessia.

4.2 Tutkimuksen tavoitteet

Kyselytutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa Suomen korkeakouluopiskelijoiden tietämystä rahan luontiprosessista ja mielipiteitä muun muassa perustuloa sekä rahareformia kohtaan. Tavoitteena oli myös kerätä arvokasta tietoa tutkimuksen toimeksiantajalle eli Suomen Talousdemokratia ry:lle, joka pyrkii lisäämään kansalaisten kiinnostusta rahatalousjärjestelmän toimintaa kohtaan.

Suomen Talousdemokratia on vuonna 2009 perustettu rekisteröity yhdistys ja sillä on yli 200 vakinaista jäsentä. Talousdemokratia ry on lisäksi osa kansainvälistä rahareformiliikettä, joka tunnetaan nimellä International Movement for Monetary Reform. Yhdistyksen tarkoituksena on levittää tietoa nykyisen rahajärjestelmän ongelmista, joka perustuu velkaan ja samalla kertoa rahareformin kaltaisista vaihtoehdoista. (Suomen Talousdemokratia ry 2016).

4.3 Tutkimuksen pää- ja alaongelmat

Kyselytutkimuksen toteutuksen kannalta on tärkeä määritellä pääongelma, johon tutkimus yrittää vastata sekä sen alaongelmat, joiden avulla pääongelmaan vastataan. Tämän kyselytutkimuksen pääongelma on ”Kuinka paljon Suomen korkeakouluopiskelijat tietävät rahan luontiprosessista ja mitä mieltä he ovat sen muuttamisesta?”. Ensimmäinen täytyy kuitenkin saada vastaukset useisiin alaongelmiin, jotta pääkysymykseen voidaan vastata. Alla on tämän kyselytutkimuksen alaongelmat.

- Kuka vastanneiden mielestä luo uutta rahaa talouteen?
- Kokevatko vastaajat ymmärtävänsä rahan luontiprosessin?

- Missä he oppivat aiheesta?
- Mikä olisi vastaajien mielestä ihanteellinen rahajärjestelmä?
- Kannattavatko he perustuloa, kansalaisosinkoa, paikallisvaluuttoja, eurosta eroamista tai talouskuria?

Tämä kyselytutkimus koostuu 20 kysymyksestä, joista ensimmäiset kuusi kysymystä ovat taustatietojen kartoittamista varten. Yllä mainittuihin alaongelmiin saadaan vastaus vastaajien 14 viimeisen kysymyksen avulla.

4.4 Tutkimusmenetelmät

Tässä rahan luontia ja rahareformia käsittelevässä tutkimuksessa käytettiin hyväksi määrittäviä eli kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella, joka lähetettiin kaikille Haaga-Helian ammattikorkeakoulun ensimmäisen vuoden liiketalouden opiskelijoille. Käytännössä tämä tarkoitti syksyllä 2015 ja keväällä 2016 aloittaneita opiskelijoita. Saatekirje ja kyselylomake työstettiin aluksi Microsoft Word -ohjelmalla, jonka jälkeen lopullinen versio tehtiin Webropol -tiedonkeruuohjelman avulla. Valmis kyselylomake lähetettiin perusjoukko sähköpostitse, joka sisälsi saatekirjeen ja linkin kyselylomakkeeseen. Kyselytutkimus toteutettiin sähköisellä lomakkeella, koska perusjoukko oli suuri ja vastauksia haluttiin mahdollisimman paljon. Sähköisen kyselylomakkeen vastauksia on myös helppo käsitellä.

Kyselylomakkeen alussa kysyttiin taustatietoja, kuten sukupuolta, ikää ja pohjakoulutusta. Taustakysymykset ovat tärkeitä lopullista analyysiä tehdessä ja niiden avulla vastaajat pääsevät myös vauhtiin vastauksissaan. Itse asiakysymykset olivat kaikki monivalintakysymyksiä, joista muutama oli väittämiä. Kysymysten laadinnassa oli tärkeää, että kysymykset eivät paljastaisi liikaa tietoa tai johdattelisi vastaajia mihinkään suuntaan. Vastausvaihtoehtojen sisältö ja lukumäärä yritettiin saada mahdollisimman yksinkertaiseen muotoon, jotta vastaaminen olisi helppoa. Vastausvaihtoehtoihin valikoitiin myös ”en osaa sanoa”, koska aihetta pidettiin haastavana. Muutamisiin kysymyksiin lisättiin taustatietoa ja tarkennuksia, jotta kysymyksiin voisi vastata ilman aiempaa tietämystä asiasta.

Tämän kyselytutkimuksen perusjoukko oli Haaga-Helia ammattikorkeakoulun opiskelijat, joista valittiin näytteeksi liiketalouden ensimmäisen vuoden opiskelijat. Tämä päätös tehtiin, koska kaikki Haaga-Helian opiskelijat ovat liian laaja perusjoukko yhden henkilön toteuttamalle kyselytutkimukselle. Tutkimuslupaa ei myöskään myönnetä näin suurille perusjoukoille. Näytteeksi valittiin liiketalouden ensimmäisen vuoden opiskelijat, koska hei-

dän uskottiin edustavan parhaiten keskiverto opiskelijaa Haaga-Heliassa, eikä heille ole vielä yhtä paljon taloustietämystä, kuin esimerkiksi pian valmistuvilla opiskelijoilla. Näytteelle piti myös pystyä helposti lähettämään kyselylomake ja tässä päädyttiin sähköpostilistaan, jolla tavoitettiin kaikki opiskelijat. Sähköpostiviestin huonona puolena voidaan pitää sitä, että osa opiskelijoista ei luultavasti huomannut viestiä lainkaan.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tieteellistä tutkimusta tehdessä on aina tärkeä varmistaa sen luotettavuus jo ennen tutkimuksen teettämistä, koska jälkikäteen se ei enää onnistu. Heikkilän (2014) mukaan tutkimuksen tulisi olla validi ja reliaabeli. Validiteetti tarkoittaa, että tutkimus mittaa sitä mitä oli tarkoituskin ja sen pitäisi antaa keskimäärin oikeita tuloksia. Heikkilä (2014) huomauttaa, että tutkimuksen validiteetin voi varmistaa etukäteen huolellisella suunnittelulla sekä tiedonkeruulla. Tutkimuksessa käytettävien kysymysten tulee mitata oikeita asioita yksiselitteisesti. Perusjoukko pitää määritellä selkeällä tavalla ja otoksen pitäisi olla edustava. Kyselytutkimuksen kannalta on myös oleellista, että vastausprosentti on tarpeeksi korkea. (Heikkilä, 2014).

Reliabiliteetti puolestaan tarkoittaa, että tutkimus antaa tarkkoja tuloksia ja tutkimus pitäisi pystyä toistamaan samankaltaisin tuloksin. Luotettavuus varmistetaan tarpeeksi suurella otoksella ja edustavuudella eli otoksen täytyy vastata perusjoukkoa. Tiedonkeruussa ja käsittelyssä tulee olla myös huolellinen. (Heikkilä 2014).

Tämän opinnäytetyön kyselytutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa kysymysten asettelu, valittu näyte perusjoukosta ja tutkimuksen toistettavuus. Kysymysten asetteluun ja vastausvaihtoehtojen mietintään käytettiin paljon aikaa ja sen pitäisi näkyä myös tuloksissa, joita analysoidaan seuraavassa luvussa. Perusjoukkona tälle kyselytutkimukselle toimi kaikki Haaga-Helian ammattikorkeakoulun opiskelijat, joista liiketalouden ensimmäisen vuoden opiskelijat valittiin edustavaksi näytteeksi tutkimusta varten. Satunnaisotannalla olisi varmasti saatu todenmukaisempi kuva Haaga-Helian opiskelijoiden tietämystasosta ja mielipiteistä rahan luontiprosessia kohtaan, mutta se olisi ollut huomattavasti monimutkaisempi toteuttaa. Valittu edustava näyte siis alentaa tämän kyselytutkimuksen luotettavuutta. Internet-kyselyn avulla vastaukset saatiin kerättyä nopeasti ja vastaajien henkilöllisyyttä ei tiedetty, joka omalta osaltaan parantaa tutkimuksen tuloksien luotettavuutta. Vastauksia saatiin yhteensä 84 ja kysely lähetettiin 365 opiskelijalle. Vastausprosentiksi muodostui siis 23 %, joka ylitti 20 % tavoitteen. Tämän kyselytutkimuksen reliabiliteettia nostaa se, että se pystytään toistamaan muissa Suomen korkeakouluissa.

5 Tutkimustulokset

Tässä luvussa käydään läpi kyselytutkimuksen tuloksia yksi kysymys kerrallaan ja viimeisessä luvussa niistä tehdään yhteenveto. Kyselylomake rahan luonnista ja rahareformista lähetettiin kohderyhmälle 21.3.2016 ja vastausaikaa annettiin kolme viikkoa. Kahden viikon jälkeen kohderyhmälle lähetettiin muistutusviesti, jolla pyrittiin kasvattamaan vastausprosenttia. Kohderyhmä koostui Haaga-Helien ensimmäisen vuoden liiketalouden opiskelijoista, joista syksyllä 2015 aloitti 260 ja keväällä 2016 puolestaan 105 opiskelijaa. Kyselytutkimukseen vastasi yhteensä 84 opiskelijaa, joka tarkoittaa 23 % vastausprosenttia. Vastauksia toivottiin ennen kyselyn lähettämistä vähintään 70, joten vähimmäistavoite ylitettiin.

Kyselylomake tehtiin Webropol -työkalun avulla ja tulosten analysoinnissa hyödynnettiin Webropolin erilaisia toimintoja. Tutkimustuloksia analysointiin tarkemmin Microsoft Excel -ohjelman ja IBM SPSS Statistics 22 avulla, joista jälkimmäinen on tilastotieteelliseen analyysiin tarkoitettu ohjelmisto.

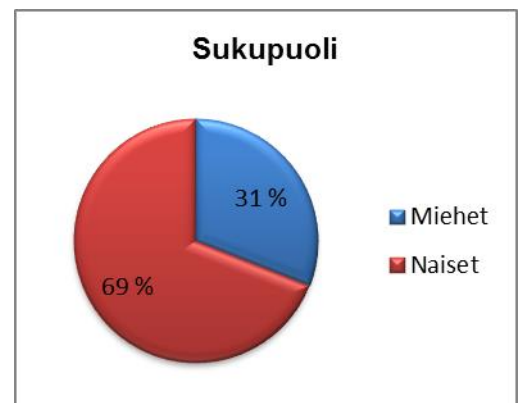
Kyselylomakkeen kuusi ensimmäistä kysymystä kartoittivat vastaajien taustatietoja ja seuraavat yhdeksän kysymystä liittyivät rahan luontiprosessiin sekä rahareformiin. Viisi viimeistä kysymystä mittasivat vastaajien mielipiteitä perustuloa, kansalaisosinkoa, paikallisvaluuttoja, eurosta eroamista sekä talouskuria kohtaan.

5.1 Taustatiedot

Kyselylomakkeen ensimmäiset kysymykset koskivat vastaajien taustatietoja. Tämän osion tarkoituksena oli saada perustietoja vastaajista ja antaa vastaajille helppoja kysymyksiä alkuun, jotta vastaaminen lähtee vaivattomasti käyntiin.

5.1.1 Sukupuoli

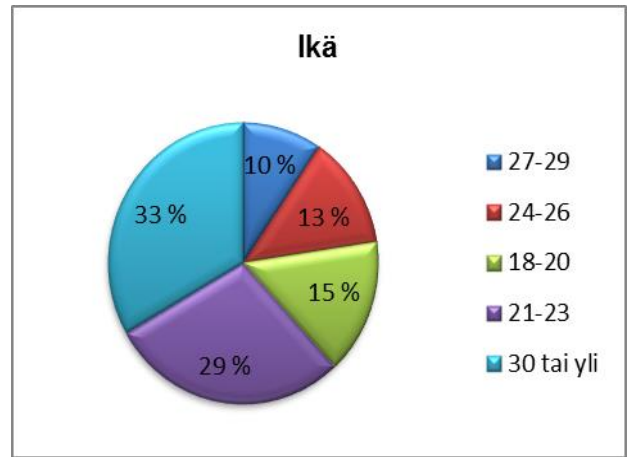
Ensimmäisessä kysymyksessä kartoitettiin vastaajien sukupuolijakaumaa. Kyselyyn vastanneista miehiä oli 31 % ja naisia 69 %, jota on havainnollistettu viereisessä kuviossa (kuvio 3).

Kuvio 3. Vastaajien sukupuoli (N=84).

5.1.2 Ikä

Kyselylomakkeen toisessa kysymyksessä kartoitettiin vastaajien ikäjakaumaa. Vastausvaihtoehtoja oli viisi, joista ensimmäinen oli 18-20, toinen 21-23, kolmas 24-26, neljäs 27-29 ja viides 30 tai yli. Vastaajista suurin osa eli 33 % oli 30-vuotiaita tai vanhempia. Viereisestä kuvioista (kuvio 4.) nähdään, että toiseksi suurin ryhmä oli 21-23-vuotiaat, joita oli 29 %.

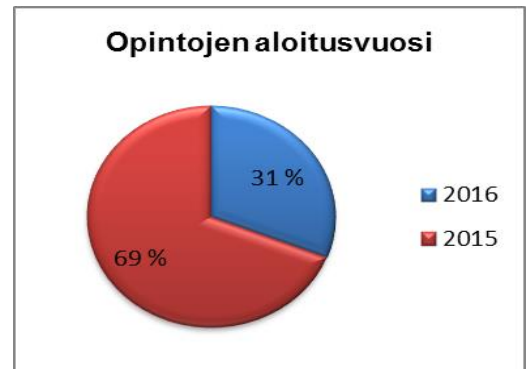

Kuvio 4. Vastaajien ikä (N=84).

Ikäjakauman perusteella yksin ei voida tehdä johtopäätöksiä kyselytutkimuksen kiinnostavuudesta ja jakauma kertoo enemmän Haaga-Helian opiskelijoiden normaalista ikäjakaumasta.

5.1.3 Opintojen aloitusvuosi

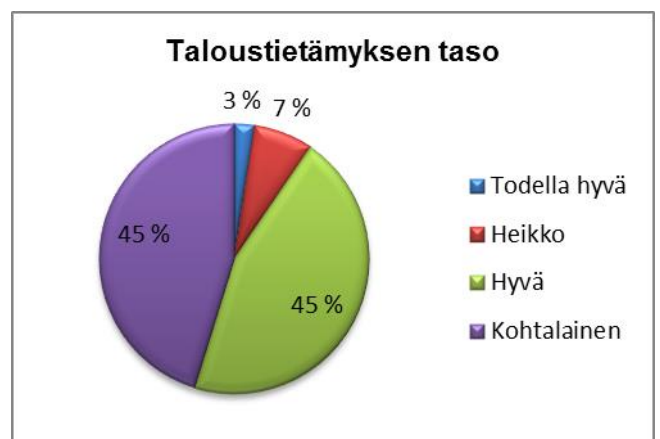
Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin opiskelijoiden opintojen aloitusvuotta Haaga-Heliassa. Suurin osa vastaajista eli 69 % opiskelijoista aloittivat opintonsa syksyllä 2015 ja loput 31 % aloittivat keväällä 2016. Luvut on havainnollistettu viereiseen kuvioon (kuvio 5).

Kuvio 5. Opintojen aloitusvuosi (N=84).

5.1.4 Taloustietämyksen taso

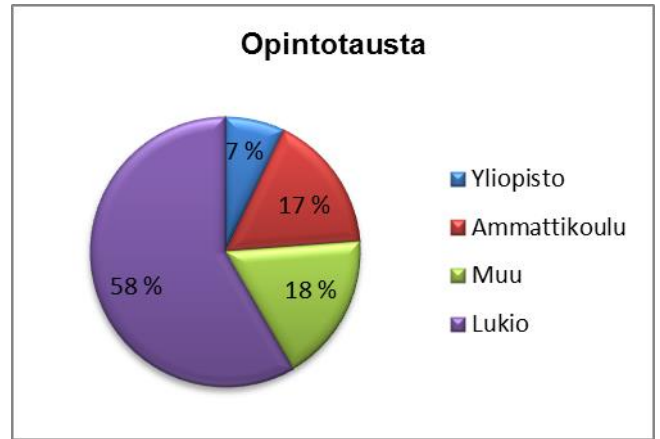
Kyselytutkimuksen neljännessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan heidän taloustietämyksensä tason. Vastausvaihtoehtoja annettiin neljä, jotka olivat todella hyvä, hyvä, kohtalainen ja heikko. Viereisestä kuvioista (kuvio 6) nähdään, että suurin osa vastaajista arvioi oman taloustietämyksensä olevan hyvällä tai kohtalaisella tasolla. Molempiin vaihtoehtoihin vastasi 45 % opiskelijoista.

Kuvio 6. Taloustietämyksen arviointi (N=84).

5.1.5 Opintotausta

Kyselylomakkeen viidennessä kysymyksessä kysyttiin opiskelijoiden aiempaa opintotaustaa. Suurin osa vastaajista eli 58 % tulivat Haaga-Helian ammattikorkeakouluun lukion jälkeen. Viereisestä kuviosta (kuvio 7) nähdään, että toiseksi yleisin vastaus oli vaihtoehto, johon annettiin avoin

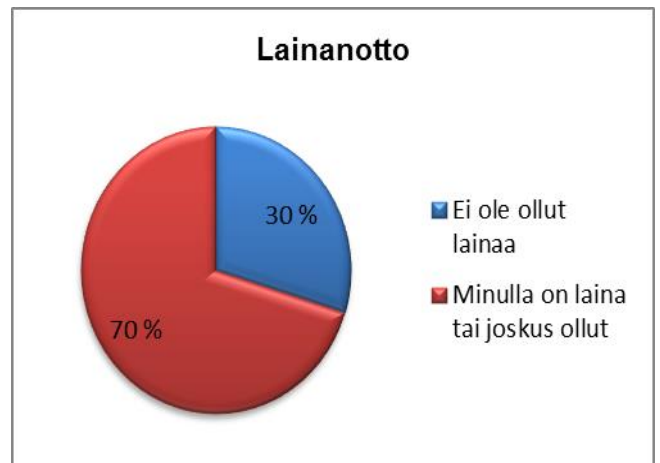

Kuvio 7. Vastaajien opintotausta (N=84).

Tällä ryhmällä opintotaustana oli kaksoistutkinto tai ammattikorkeakoulu ja mukaan mahtui myös yksi, jolla oli fysioterapeutin koulutus. Kolmanneksi yleisin vastaus oli ammattikoulu ja kuudella vastaajista oli yliopistotausta.

5.1.6 Lainanotto

Viimeisessä taustatieto kysymyksessä kysyttiin, että onko vastaajilla tällä hetkellä lainaa tai ovatko he joskus ottaneet lainaa. Suurin osa vastaajista eli 70 % olivat velkaantuneita tällä hetkellä tai olivat joskus olleet. Viereisestä kuviosta (kuvio 8) nähdään, että alle kolmannes vastaajista ei ollut koskaan ottanut lainaa. Tämän kysymyksen tarkoituksena oli näyttää miten yleistä velkaantuminen on korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa ja vaikuttaako se heidän tietämykseensä rahan luontiprosessista.

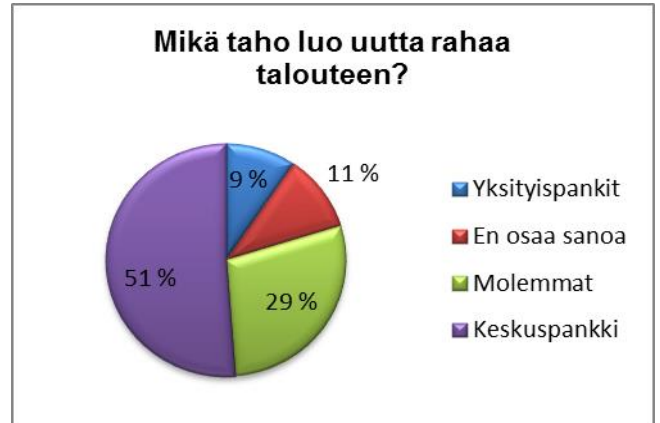
Kuvio 8. Vastaajien lainanotto (N=84).

5.2 Varsinaiset kysymykset

Kyselylomakkeen kuuden ensimmäisen taustatietokysymyksen jälkeen opiskelijoilta kysyttiin rahan luontiin ja rahareformiin liittyviä kysymyksiä, joita oli yhteensä yhdeksän kappaletta.

5.2.1 Rahan luonti

Kyselyn seitsemännessä kysymyksessä opiskelijoilta kysyttiin ”mikä taho luo uutta rahaa talouteen?”. Yli puolet vastaajista eli 51 % vastasi keskuspankin luovan yksinoikeudella kaiken uuden rahan talouteen. Toiseksi eniten vastattiin keskuspankin ja yksityispankkien molempien luovan uutta rahaa talouteen. Viereisestä kuviosta

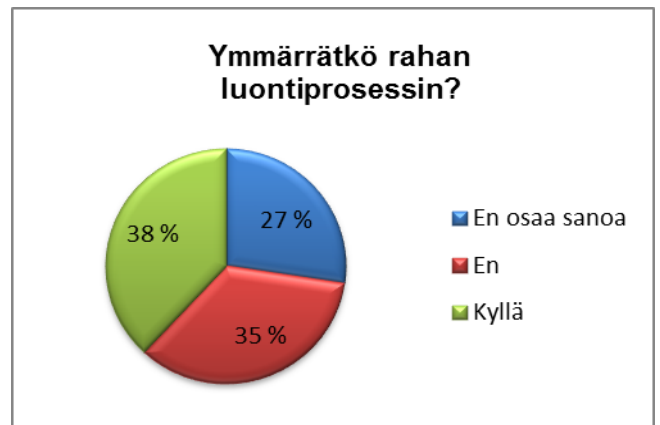

Kuvio 9. Rahan luonti (N=84).

(kuvio 9) nähdään, että noin 11 % vastaajista ei osannut vastata kysymykseen ja loput noin 9 % uskoivat yksityispankkien luovan kaiken uuden rahan talouteen. Noin 71 % vastaajista ei siis tiennyt, että keskuspankki ja yksityispankit molemmat luovat uutta rahaa talouteen. Toki täytyy muistaa, että yksityispankit luovat tällä hetkellä lähes kaiken uuden rahan, joten osa on saattanut tästä syystä jättää keskuspankin pois vastauksesta.

5.2.2 Ymmärrätkö rahan luontiprosessin?

Kyselylomakkeella pyydettiin seuraavaksi arvioimaan ymmärtävätkö vastaajat omasta mielestä rahan luontiprosessin. Suurin osa vastaajista eli 38 % vastasi kyllä, 35 % ei ja loput 27 % eivät osanneet sanoa. Viereisestä kuviosta (kuvio 10) nähdään,

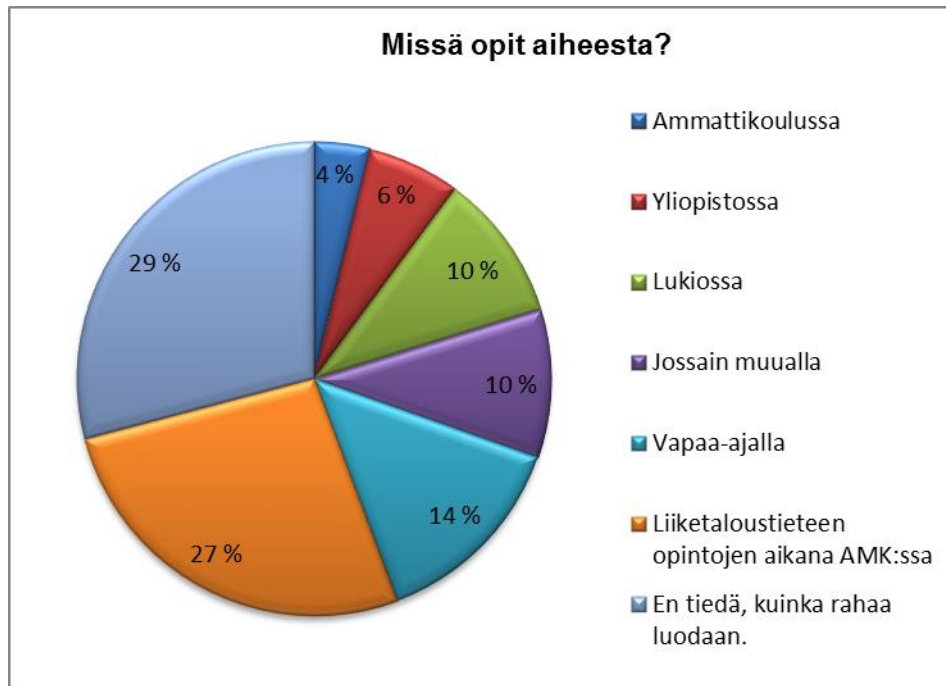

Kuvio 10. Rahan luontiprosessi (N=84).

että 38 % vastaajista kokee ymmärtävänsä rahan luontiprosessin, mutta edellisessä kysymyksessä oikein vastasi vain 29 %. Näitä kahta kysymystä vertailemalla löydettiin 14 henkilöä eli noin 17 % vastanneista, jotka kokivat ymmärtävänsä rahan luontiprosessin ja vastasivat oikein kysymykseen ”mikä taho luo uutta rahaa talouteen?”. Noin 20 % vastanneista sanoivat ymmärtävänsä rahan luontiprosessin ja vastasivat edelliseen kysymykseen, joko ”yksityispankit” tai ”molemmat”. Näiden vastausten perusteella voidaan päätellä, että noin viidennes vastanneista tuntee rahan luontiprosessin kohtuullisen hyvin. Tästä voidaan myös päätellä, että monet vastaajista kuvittelevat tietävänsä aiheesta enemmän, kuin oikeasti tietävät.

5.2.3 Missä opit aiheesta?

Lomakkeen yhdeksännessä kysymyksessä opiskelijoilta kysyttiin ”jos koet, että tiedät kuinka uutta rahaa luodaan talouteen, niin missä opit aiheesta?”. Vastausvaihtoehtoja oli kahdeksan ja suurin osa eli 29 % vastasivat, että eivät tiedä kuinka rahan luontiprosessi toimii ja viisi ihmistä jätti vastaamatta.

Kuvio 11. Missä opit rahan luontiprosessista? (N=79).

Yllä olevasta kuviosta (kuvio 11) näemme, että toiseksi eniten vastauksia keräsi ryhmä, joka oli oppinut aiheesta liiketalouden opintojen aikana ammattikorkeakoulussa. Vapaa-ajalla oli kolmanneksi yleisin vastausvaihtoehto ja tämä kuvastaa aiheen vähäistä opetusta kouluissa. Kysymykseen seitsemän oikein vastanneiden joukosta, viisi henkilöä oli oppinut aiheesta vapaa-ajalla ja se oli yleisin vastaus. Jossain muualla aiheesta oppineet vastasivat lähes kaikki työelämän tai valmennuskurssin.

5.2.4 Kiinnostaako sinua miten raha syntyy talouteen?

Kyselyn seuraavassa kysymyksessä kysyttiin ”kiinnostaako sinua miten raha syntyy talouteen?”. Suurin osa vastaajista eli 73 % vastasi kyllä, 15 % vastasi ei ja loput 12 % eivät osanneet sanoa kiinnostaako aihe heitä. Viereisessä kuviossa (kuvio 12)

Kuvio 12. Kiinnostaako aihe sinua? (N=84).

vastausmäärät on havainnollistettu graafisesti. Aihe siis selvästi kiinnostaa opiskelijoita, mutta harva tietää miten rahan luontiprosessi toimii.

5.2.5 Jos vastasit edelliseen kysymykseen ”ei”, niin miksi ei kiinnosta?

Kysymys numero 11 oli jatkokysymys edelliseen ja siinä haluttiin tietää, miksi aihe ei kiinnosta vastaajia. Vastauksia tähän kysymykseen saatiin 20, vaikka edellisessä kysymyksessä 13 ihmistä sanoi, ettei aihe kiinnosta heitä. Eniten vastauksia eli 50 % keräsi vaihtoehto ”en tiedä aiheesta

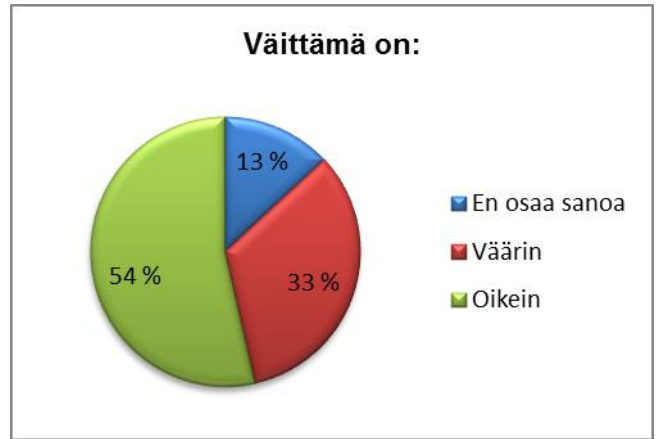

Kuvio 13. Miksi aihe ei kiinnosta? (N=20)

tarpeeksi”, joka viittaa jälleen siihen, että aihetta ei opeteta kouluissa tarpeeksi. Yllä olevasta kuviosta (kuvio 13) nähdään, että kenenkään mielestä aihe ei kiinnostanut siksi, että asialla ei olisi talouden toiminnan kannalta merkitystä.

5.2.6 ”Kun yksityispankki myöntää lainan, se samalla luouutta rahaa talouteen.”

Seuraava kysymys oli muotoiltu väittämäksi, joka näkyy otsikossa ja tähän annettiin kolme vastausvaihtoehtoa, jotka olivat kyllä, ei ja en osaa sanoa. Suurin osa vastaajista eli 54 % sanoi väittämän olevan oikein ja he osuivatkin

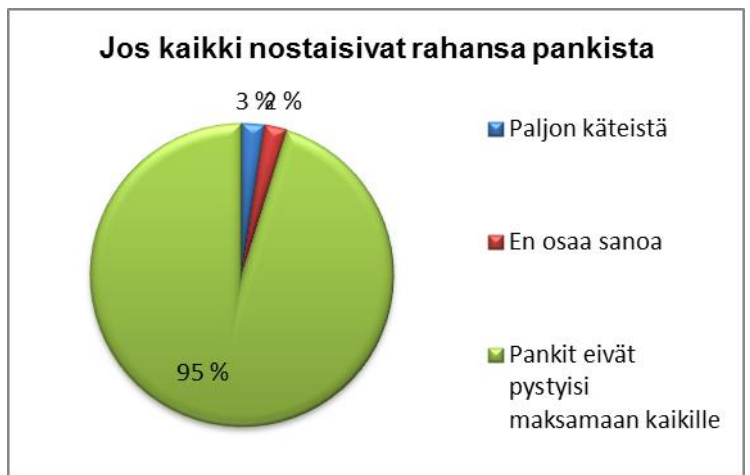

Kuvio 14. Väittämä (N=84).

oikeaan. Kolmannes vastaajista sanoi väittämän olevan väärin ja loput 13 % eivät osanneet vastata. Yllä olevassa kuviossa (kuvio 14) nähdään, että tämän väittämän perusteella suurin osa vastaajista tietää, kuinka rahan luontiprosessi toimii. Suurin osa vastaajista ei siis kuvittele, että yksityispankit vain lainaavat toisten talletuksia eteenpäin korkoa vastaan. Huomion arvoista on, että kysymyksessä seitsemän noin 38 % vastasi rahaa luovan ”yksityispankit” tai ”molemmat”, mikä ei ole johdonmukaista tämän kysymyksen kanssa.

5.2.7 Jos kaikki nostaisivat rahansa pankista, mitä tapahtuisi?

Kysymyksessä 13 kysyttiin ”mitä tapahtuisi, jos kaikki nostaisivat rahansa pankista?”. Vastausvaihtoehtoja oli kolme, joista ensimmäinen oli ”taloudessa olisi paljon käteistä” ja tätä mieltä oli kaksi vastaajaa.

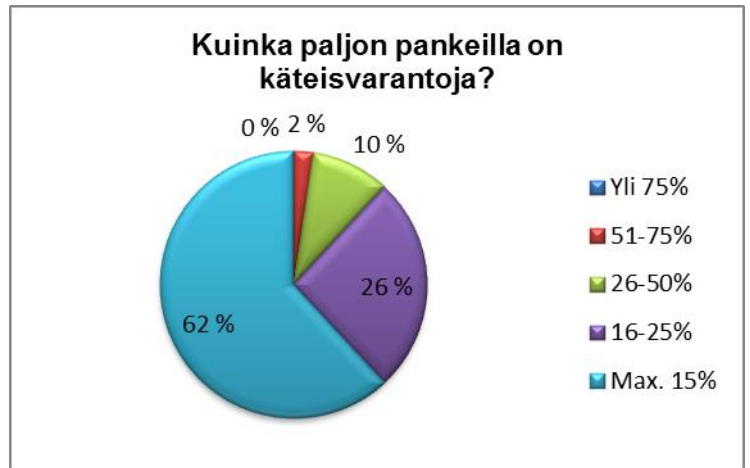
Kuvio 15. Käteisnosto (N=84).

Ylivoimaisesti suurin osa eli 95 % vastasi, että ”pankit eivät pystyisi maksamaan kaikille asiakkaille haluamaansa käteissummaa”. Yllä olevasta kuvioista (kuvio 15) nähdään, että lähes kaikki vastaajat tietävät ettei pankit pidä käteisvarantoina, kuin pienen osan kokonaistalletuksista.

5.2.8 Kuinka paljon uskot pankkien pitävän käteisvarantoja?

Kyselylomakkeen seuraava kysymys oli jatkoa edelliseen ja siinä kysyttiin, ”kuinka paljon pankit pitävät käteisvarantoja?”. Vastausvaihtoehtoja annettiin viisi ja suurin osa vastaajista eli 62 % sanoi ”enintään 15 %” ja he osuivat oikeaan. Toiseksi eniten vastauksia keräsi

"16-25 %", jonka valitsi 26 % opiskelijoista. Kolmanneksi eniten vastauksia eli 10 % keräsi "26-50 %" ja kaksi vastaajista valitsi "51-75 %". Kukaan ei valinnut viimeistä vaihtoehtoa "yli 75 %". Viereisestä kuvioista (kuvio 16) nähdään, että 62 % vastaajista oli oikeassa ja tämän kysymyksen perusteella

Kuvio 16. Käteisvarannot (N=84).

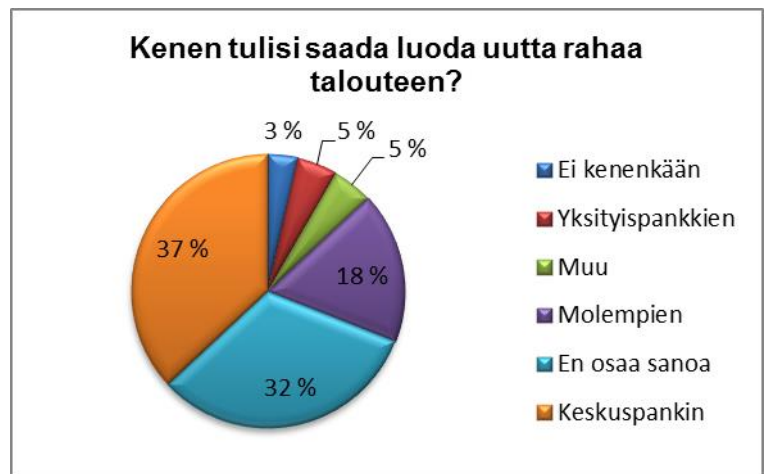
vastaajat ymmärtävät rahan luontiprosessin ainakin osittain. Pankeilla on nykypäivänä todella pieni osuus käteisvarantoja suhteessa kaikkiin talletuksiin. Todellisuudessa pankeilla on käteisvarantoja vain muutama prosentti.

5.3 Kannatusta mittaavat kysymykset

Kyselylomakkeen viimeisessä osiossa mitattiin vastaajien kannatusta perustuloa, kansalaisosinkoa, rinnakkaisvaluuttoja, euroeroa ja talouskuria kohtaan. Kaikkien näiden kysymysten alussa oli lyhyt termin määritelmä, jotta kysymykseen olisi helpompi vastata.

5.3.1 Minkä tahon tulisi sinun mielestä saada luoda uutta rahaa talouteen?

Kyselyn 15. kysymyksessä kysyttiin, kenen tulisi saada luoda uutta rahaa talouteen? Suurin osa vastaajista eli 37 % kannatti keskuspankin

Kuvio 17. Rahan luontioikeus (N=84).

yksinoikeutta rahan luontiin. Toiseksi suurin ryhmä eli 32 % vastaajista ei osannut sanoa kysymykseen mitään. Kolmanneksi eniten vastauksia keräsi "molempien" eli jatkettaisiin samantapaisella systeemillä, kuin tälläkin hetkellä. Yksityispankkien yksinoikeutta rahan luontiin kannatti vain 5 % ja toisen 5 % mielestä kenenkään ei tulisi luoda enää uutta rahaa talouteen. Kuudes vastausvaihtoehto oli avoin ja siinäkin kaksi henkilöä vastasi valtio tai sen itsenäinen elin. Yllä olevasta kuvioista (kuvio 17) nähdään, että enemmistö kannattaa rahareformia ja nykyisen rahatalousjärjestelmän muuttamista. Moni

ei myöskään osaa vastata kysymykseen, joka kertoo siitä, että aiheesta tulisi saada paljon enemmän rakentavaa julkista keskustelua aikaiseksi.

5.3.2 Kannatatko perustuloa?

Kyselyn 16. kysymys mittasi perustulon kannatusta vastaajien keskuudessa ja suurin osa eli 50 % opiskelijoista sanoi kannattavansa perustuloa. Viereisestä kuviosta (kuvio 18) nähdään, että reilu kolmannes ei kannattanut perustuloa ja loput eivät osanneet sanoa. Rahareformin jälkeen perustulo

Kuvio 18. Perustulo (N=84).

olisi huomattavasti helpompi toteuttaa, koska valtion budjetti kasvaisi ja eduskunta saisi päättää mihin rahat kohdennetaan. Suomessa perustulo on saanut vahvaa kannatusta ja lähinnä ongelmana on ollut rahan puute. Toisaalta perustulon ideana on myös, että se vähentäisi huomattavasti byrokratiaa ja lopulta olisi valtiolle edullisempi sosiaaliturvajärjestelmä. Perustulon avulla ihmiset myös ohjautuisivat paremmin oman alan töihin, koska heillä ei olisi yhtä suurta painetta tehdä työtä vain rahan takia.

5.3.3 Kannatatko kansalaisosinkoa?

Seuraavassa kysymyksessä kysyttiin vastaajien kannatusta kansalaisosinkoa kohtaan. Enemmistö vastaajista eli 48 % sanoi kannattavansa kansalaisosinkoa, joka käytännössä tarkoittaisi siis EKP:n määrällisen helpotuksen kohdistamista suoraan kansalaisiin rahoitusmarkkinoiden sijaan.

Kuvio 19. Kansalaisosinko (N=84).

Kansalaisosinko voisi olla suuruudeltaan esimerkiksi 200e/kk jokaiselle EU:n kansalaiselle ja tämä olisi tietenkin väliaikainen ratkaisu. Kansalaisosinkon tarkoituksena olisi elvyttää kokonaiskysyntää, koska EKP:n määrällinen helpotus ei ole tähän mennessä tuottanut tulosta. Yllä olevasta kuviosta (kuvio 19) nähdään, että 28 % vastaajista ei kannattanut kansalaisosinkoa ja loput 24 % eivät osanneet vastata. Kansalaisosinko olisi helppo toteuttaa jo nykyisessä rahajärjestelmässä, mutta rahareformin jälkeen kynnyks olisi huomattavasti pienempi. Rahan luontioikeus olisi Suomen Pankilla ja valtio voisi heikossa

taloustilanteessa esimerkiksi kasvattaa väliaikaisesti kansalaisten perustuloa tai investoida se jollain muulla elvyttävällä tavalla. Kansalaisosinko tunnetaan myös termillä helikopteriraha.

5.3.4 Kannatatko rinnakkais- ja paikallisvaluuttoja?

Kyselylomakkeen seuraavassa kysymyksessä mitattiin vastaajien kannatusta rinnakkais- ja paikallisvaluuttoja kohtaan. Rinnakkais- ja paikallisvaluutat ovat virallisen valuutan rinnalla toimiva järjestelmä, joka täydentää vähiin käyvän virallisen valuutan ja

Kuvio 20. Rinnakkais- ja paikallisvaluutat (N=84).

käytettävissä olevien käyttämättömien resurssien välistä kuilua. Suurin osa vastaajista eli 44 % eivät osanneet vastata tähän kysymykseen ja 42 % sanoi vastustavansa tällaista järjestelmää. Ainoastaan 14 % sanoi kannattavansa rinnakkais- ja paikallisvaluuttoja. Yllä olevasta kuviosta (kuvio 20) käy ilmi, että suurimmalle osalle vastaajista aihe ei ollut tuttu tai he vastustavat tätä järjestelmää. Todellisuudessa tälläkin hetkellä ympäri maailmaa käytössä on useita rinnakkais- ja paikallisvaluuttoja, joista myös virtuaalivaluutta bitcoin voidaan laskea tähän joukkoon. Rahareformin jälkeen rinnakkaisjärjestelmille ei luultavasti olisi yhtä suurta tarvetta, koska rahan määrää pystyttäisiin säätelemään paljon paremmin. Rahareformi ei kuitenkaan sulkisi pois mahdollisuuksia käyttää rinnakkais- ja paikallisvaluuttoja.

5.3.5 Kannatatko eurosta eroamista ja omaan valuuttaan palaamista?

Kyselylomakkeen toiseksi viimeisessä kysymyksessä opiskelijoilta kysyttiin, että kannattavatko he eurosta eroamista ja omaan valuuttaan palaamista. Alla olevasta kuviosta (kuvio 21) nähdään, että 67 % vastaajista ei kannattanut

Kuvio 21. Eurosta eroaminen (N=84).

eurosta eroamista. Euroeroa kannatti 18 % ja 15 % vastaajista ei osannut vastata tähän kysymykseen. Rahareformi olisi mahdollista toteuttaa eurojärjestelmässä, mutta se olisi huomattavasti vaikeampaa, kuin omassa suvereenissa rahajärjestelmässä.

5.3.6 Kannatanko talouskuria?

Kyselyn viimeisessä kysymyksessä kysyttiin kannattavatko vastaajat talouskuria. Talouskurilla tässä tarkoitetaan esimerkiksi erilaisia valtion budjetin leikkauksia ja veronkiristyksiä huonossa taloustilanteessa. Vastaajilla annettiin neljä vaihtoehtoa, joista ensimmäinen oli talouskurin kannatus

Kuvio 22. Talouskuri (N=84).

eurojärjestelmässä sekä omaan valuuttaan palatessa. Toinen vaihtoehto oli talouskurin kannatus, mutta vain eurojärjestelmässä. Kolmantena vaihtoehtona oli talouskurin vastustaminen molemmissa järjestelmissä ja neljäntenä vaihtoehtona oli "en osaa sanoa". Yllä olevasta kuviosta (kuvio 22) nähdään, että suurin osa vastaajista eli 43 % ei osannut vastata kysymykseen ja 26 % sanoi kannattavansa talouskuria, mutta vain eurojärjestelmässä. Kolmanneksi eniten kannatusta keräsi talouskuri molemmissa järjestelmissä ja vain 7 % vastaajista ei kannattanut talouskuria kummassakaan järjestelmässä. Viimeiseen kysymykseen olisi ollut hyvä lisätä lyhyt johdanto siitä, mitä termillä tässä tarkoitetaan, koska suurin osa ei osannut vastata kysymykseen. Tämän kysymyksen perusteella puolet vastaajista kannattaa talouskuria, vaikka taloustilanne on tällä hetkellä heikko ja suurin osa johtavista taloustieteilijöistä on talouskuria vastaan.

6 Pohdinta

Tätä opinnäytetyötä varten toteutettu kyselytutkimus pyrki selvittämään Haaga-Helian ammattikorkeakoulun ensimmäisen vuoden liiketalouden opiskelijoiden tietämystä rahan luonnista sekä mielipiteitä mahdollista rahareformia kohtaan. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa uutta tietoa Suomen Talousdemokratia ry:n käyttöön sekä julkiseen keskusteluun aiheen ympärillä. Vastaavaa kyselytutkimusta ei ole aiemmin toteutettu Suomessa, mikä teki koko opinnäytetyöprosessista erittäin mielenkiintoisen. Kyselytutkimuksen vastausten perusteella voidaan todeta, että aihe kiinnostaa monia opiskelijoita, mutta he eivät tiedä siitä tarpeeksi. Tutkimustulokset myös osoittavat, että Haaga-Helian ammattikorkeakoulussa tulisi opettaa enemmän rahan luontiprosessista. Jälkikäteen voidaan todeta, että tämän opinnäytetyön ja kyselytutkimuksen tavoitteet saavutettiin.

Kyselytutkimus pyrki selvittämään kuinka paljon Suomen korkeakouluopiskelijat tietävät rahan luontiprosessista ja mitä mieltä he ovat sen muuttamisesta. Tehdyn tutkimuksen perusteella saatiin kuva Haaga-Helian opiskelijoiden tietämystasosta ja mielipiteistä, mutta niiden pohjalta ei voida tehdä johtopäätöksiä kaikista Suomen korkeakouluopiskelijoista. Tämä sama kyselytutkimus olisi tosin helppo toteuttaa kaikissa Suomen korkeakouluissa ja niitä tuloksia olisi erittäin mielenkiintoista vertailla tämän kyselytutkimuksen tuloksiin. Pääongelmaan saatiin vastaus alaongelmien kautta, joita käsiteltiin erilaisten kysymysten avulla.

Enemmistö vastaajista oli naisia, joilla oli lukiotausta ja oman arvionsa mukaan kohtalainen tai hyvä taloustietämys ennestäään. Suurin osa vastaajista eli 33 % oli yli 30-vuotiaita ja 29 % oli 21 -23-vuotiaita. Molemmat tulokset kuvastavat mielestäni hyvin Haaga-Helian ammattikorkeakoulun normaalia sukupuoli- ja ikäjakaumaa.

6.1 Tulokset ja johtopäätökset

Ensimmäisen alaongelman tarkoituksena oli selvittää vastaajilta, kuka luo uutta rahaa talouteen. Yli puolet eli 51 % uskoi keskuspankin luovan kaiken uuden rahan talouteen ja vain 9 % vastasi yksityispankkien luovan kaiken uuden rahan. Vastaajista 29 % oli sitä mieltä, että molemmat luovat uutta rahaa talouteen. 54 % vastaajista tiesi, että yksityispankit luovat uutta rahaa myöntäessään lainoja.

Seuraavaksi vastaajilta kysyttiin, että kokevatko he ymmärtävänsä rahanluontiprosessin ja 38 % vastasi kyllä. Edellisten kysymysten perusteella moni yliarvioi tietämyksensä aihees-

ta, koska 51 % vastaajista luuli keskuspankin laskevan liikkeelle kaiken uuden rahan, mutta 54 % vastasi yksityispankin luovan uutta rahaa myöntäessään lainoja. Voidaan todeta, että vain noin viidenneksellä vastaajista oli kohtuullisen hyvä käsitys rahan luontiprosessista.

Kolmas alaongelma pyrki vastaamaan siihen missä vastaajat ovat oppineet rahan luontiprosessista. Huomionarvoista on, että peräti 29 % liiketalouden opiskelijoista, eivät osanneet sanoa, kuinka rahan luontiprosessi toimii. 27 % vastasi oppineensa aiheesta liiketalouden opintojen aikana ja vapaa-ajalla aiheesta oli oppinut 14 %. Vastausten perusteella voidaan sanoa, että rahan luontiprosessia tulisi opettaa enemmän Haaga-Heliassa. Suurin osa vastaajista eli 73 % sanoi olevansa kiinnostunut aiheesta ja kaikki olivat sitä mieltä, että rahan luontiprosessilla on merkitystä talouden toiminnan kannalta.

Kyselytutkimuksen viimeiset alaongelmat mittasivat rahareformin ja muiden mahdollisten uudistusten kannatusta. Vastaajista rahareformia kannatti 37 % ja 32 % ei osannut sanoa mitä mieltä he ovat. Vain 18 % vastaajista halusi jatkaa nykyisen kaltaisessa rahatalousjärjestelmässä. Kyselytutkimuksen lopussa mitattiin kannatusta myös muita hankkeita kohtaan, kuten perustuloa, kansalaisosinkoa, rinnakkaisvaluuttoja, euroeroa sekä talouskuria. Puolet vastaajista kannatti perustuloa ja kansalaisosinko kannatti 48 %, joka osoittaa vastaajien kiinnostuksen uudenlaisia ratkaisuja kohtaan. Rinnakkaisvaluuttoja kannatti vain 14 % ja 44 % ei osannut vastata kysymykseen, mikä indikoi aihealueen olleen vieras monelle vastaajista. Eurosta eroamista kannatti vain 18 % ja 67 % vastaajista halusi jatkaa eurojärjestelmässä.

Kyselytutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa, että vain harvalla vastaajista on hyvä käsitys rahan luontiprosessista. Vastaukset kuvastavat mielestäni hyvin ihmisten yleisiä käsityksiä rahan luonnista, mutta vain näiden tulosten perusteella tätä johtopäätöstä ei voida tehdä. Rahareformin kannatus oli vastausten perusteella yllättävän korkealla tasolla ja aihe selvästi kiinnostaa opiskelijoita. Rahareformin korkea kannatus kyselytutkimuksessa selittyy osittain sillä, että monilla vastaajista ei ole selvää kuvaa rahan luontiprosessin toiminnasta, eikä sen taloudellisista vaikutuksista. Samaa voidaan sanoa esimerkiksi rinnakkaisvaluutoista, vaikka kyselylomakkeessa olikin niiden määritelmä ennen kysymystä.

Yleisesti ottaen tämän kyselytutkimuksen luotettavuus ja eettisyys ovat hyvällä tasolla. Tutkimus on validi eli sillä mitattiin mitä oli tarkoituskin. Tutkimus on helppo toteuttaa uudelleen, jonka takia tutkimuksen reliabiliteetti on korkea. Kysymykset eivät johdatelleet

vastaajia, eikä kysymyksissä annettu liikaa tietoa. Parannusehdotuksena viimeisiin kysymyksiin olisi pitänyt laittaa hieman enemmän taustatietoa, koska monet eivät osanneet vastata niihin. Jatkotutkimusehdotuksia aiheen ympärillä on monia ja mielestäni tämän saman kyselylomakkeen pohjalta voitaisiin toteuttaa kyselytutkimuksia muissakin Suomen korkeakouluissa. Tulevaisuudessa olisi myös mielenkiintoista tutkia rahareformin taloudellisia vaikutuksia Suomen kansantaloudelle ja Suomen valtion budjetille sekä verotukselle.

6.2 Oma arvio opinnäytetyö- ja oppimisprosessista

Opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan erittäin mielenkiintoinen ja sain luotua paljon uutta tietoa aiheesta, joka on kiinnostanut itseä jo pitkään. Uskon toimeksiantajana toimineen Suomen Talousdemokratia ry:n pystyvän hyödyntämään kyselytutkimuksesta saatuja tietoja omassa työssään. Opinnäytetyöprosessin aikana oli todella hieno huomata, että tutkimukseni eteneminen ja tulokset kiinnostavat aidosti toimeksiantajaa. Rahareformi on tällä hetkellä kuuma puheenaihe monissa maissa ja siksi koen, että tämän opinnäytetyön aihe on hyvin ajankohtainen. Pankkijärjestelmämme horjuu edelleen 2008 alkaneen finanssikriisin jälkimainingeissa ja rahareformi on yksi varteenotettava ratkaisu, jolla saisimme kaivattua vakautta talousjärjestelmään.

Opin valtavasti opinnäytetyöprosessin aikana ja pääsin hyödyntämään monia aiemmin opintojeni aikana opittuja teorioita käytännössä. Koen pystyväni hyödyntämään opinnäytetyöprosessin aikana opittuja taitoja myös työelämässä. Kyselytutkimuksen teettäminen on erittäin tärkeä taito työelämässä ja rahan luontiprosessin ymmärtäminen auttaa hahmottamaan kansantalouden toimintaa laajemmin. Opinnäytetyöprosessin aikana ammatillinen osaamiseni kehittyi erityisesti asioiden organisoinnissa ja teorian hyödyntämisessä oman produktin tuotannossa. Pääsin syventymään kirjoitusprosessin aikana entistä enemmän minua kiinnostavaan aiheeseen ja luomaan uutta tietoa, josta on varmasti hyötyä tulevaisuudessa. Aloin kirjoittamaan opinnäytetyötä maaliskuussa 2016 ja kirjoittaminen eteni kohtuullisen hitaasti, koska olin täysipäiväisesti töissä samaan aikaan. Sain opinnäytetyön kuitenkin valmiiksi tavoiteajassa ja olen tyytyväinen lopputulokseen.

Lähteet

Ahokas, J. & Holappa, L. 2014. Rahatalous haltuun. Like. Helsinki.

Benes, J. & Kumhof, M. 2012. The Chicago Plan Revisited. International Monetary Fund.

Burda, M. & Wyplosz, C. 2009. Macroeconomics. Fifth edition. Oxford University Press Inc. New York.

Chamley, C., Kotlikoff, L. & Polemarchakis, H. 2012. Limited-Purpose Banking – Moving from “Trust Me” to “Show Me” Banking. American Economic Review.

Cingano, F. 2014. Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No 163. OECD Publishing.

Creutz, H. 2001. The Money Syndrome – Towards a Market Economy Free from Crises.

Disyatat, P. 2008. Monetary Policy Implementation: Misconceptions and their Consequences. BIS Working Papers No 269.

Dyson, B., Jackson, A. & Hodgson G. 2014. Creating a Sovereign Monetary System. Positive Money. London.

Fisher, I. 1933. The Debt-Deflation Theory of Great Depressions. Econometrica.

Fisher, I. 1936. 100% Money and The Public Debt. Economic Forum, Spring Number, 406- 420.

Gillespie, A. 2007. Foundations of Economics. Oxford University Press Inc. New York.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Edita. Luettavissa:

<http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>. Luettu: 21.5.2016.

Hodgson Brown, E. 2008. The Web of Debt. Third Edition. Third Millenium Press. Louisiana.

Iivarinen, V. 2015. Raha. Into. Helsinki.

Kavonius, T., Kolehmainen, M., Laina, P. & Meilahti, T. 2013. Täyttä rahaa – Ehdotus rahatalousjärjestelmän vakauttamiseksi. Suomen Talousdemokratia ry.

Kauko, K. 2011. Lyhyt johdatus rahaan. Suomen Pankki. Helsinki.

Keen, S. 2013. What Janet Yellen – And Almost Everyone Else – Got Wrong. Luettavissa: <http://www.debunkingeconomics.com/what-janet-yellen-and-almost-everyone-else-got-wrong/>. Luettu:10.4.2016.

Kydland, F. & Prescott, E. 1990. Business Cycles: Real Facts and a Monetary Myth. Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review 14 (2), 3–18.

Leaven, L. & Valencia, F. 2012. Systemic Banking Crises Database: An Update. International Monetary Fund.

McLeay, M., Radia, A. & Thomas, R. 2014a. Money in the modern economy: an introduction. Bank of England.

McLeay, M., Radia, A. & Thomas, R. 2014b. Money creation in the modern economy. Bank of England.

Moore, B. 1988. Horizontalists and Verticalists: The Macroeconomics of Credit Money. Cambridge University Press. Cambridge, MA.

Oxfam International 2015. Richest 1 % will own more than all the rest by 2016. Luettavissa: <https://www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2015-01-19/richest-1-will-own-more-all-rest-2016>. Luettu: 10.4.2016.

Pohjola, M. 2009. Taloustieteen oppikirja. 1.-2. painos. WSOY. Helsinki.

Sigurjonsson, F. 2015. Monetary Reform: A Better Monetary System for Iceland. Reykjavik.

Suomen Talousdemokratia ry 2016. Luettavissa: http://talousdemokratia.fi/?q=talousdemokratia_ry. Luettu: 14.5.2016.

Thoroddsen, S. & Sigurjonsson, S.B. 2016. Money Issuance – Alternative Monetary Systems. KPMG.

Turner, A. 2012. Monetary and Financial Stability: Lessons from the Crisis and from classic economics texts. Speech at South African Reserve Bank.

Werner, R. 2014. Can Banks Individually Create Money Out of Nothing? The Theories and the Empirical Evidence. International Review of Financial Analysis 36, 1-19.

Wray, R. 2000. The Neo-Chartalist Approach to Money. University of Missouri-Kansas City, Center for Full Employment and Price Stability Working Paper No. 10.

Zarlenga, S.Z. 2002. Lost Science of Money. American Monetary Institute. Valatie.

Innes, M. 1913. What is Money? Banking Law Journal, May, s. 377-408. Luettavissa: <https://www.community-exchange.org/docs/what%20is%20money.htm>. Luettu: 15.3.2016.

Liitteet

Liite 1. Kyselylomakkeen saatekirje

Hyvä liiketalouden ensimmäisen lukuvuoden opiskelija!

Olen opinnäytetyötä vaille valmis tradenomi-opiskelija finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelmasta. Pyydän sinua vastaamaan seuraavaan rahan luontia ja rahareformia koskevaan kyselyyn, joka on osa opinnäytetyötäni. Tutkimukseni tavoitteena on kartoittaa Haaga-Helien opiskelijoiden taloustietämystä sekä asenteita rahareformia kohtaan.

Osallistu tutkimukseen osoitteessa:

<https://www.webpolsurveys.com/S/40C637F0D1F38EFE.par>

(Voit kopioida linkin selaimesi osoiteriville, jos suora linkki ei aukea.)

Kaikki antamasi tiedot ovat luottamuksellisia, enkä julkaise yksittäisten opiskelijoiden vastauksia. Vastaaminen vie aikaa vain noin 5 minuuttia. Kyselylomake on aktiivinen kolme viikkoa, mutta toivon että vastaat kyselyyn mahdollisimman pian.

Kiitos jo etukäteen osallistumisesta ja kiinnostuksestasi aihetta kohtaan!

Ystävällisin terveisin,

Antti Niskanen

antti.niskanen@haaga-helia.fi

Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelma

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Liite 2. Kyselylomake

9/3/2016 <https://www.webpolsurveys.com/Answer/SurveyParticipation.aspx?SIDID=Fin1082762&SID=896b5089-22b6-4b33-960c-2650032b709d&dy=92661...>

Kyselytutkimus rahan luonnista ja rahareformista

Tämä kysely sisältää 20 kysymystä ja pyydän sinua vastaamaan niihin oman tietämyksesi mukaan. Vastaamiseen kuluu aikaa vain noin 5 minuuttia.

1. Olen: *

- Mies
 Nainen

2. Ikäsi: *

- 18-20
 21-23
 24-26
 27-29
 30 tai yli

3. Opintojesi aloitusvuosi? *

- 2015
 2016

4. Arvioi taloustietämyksesi taso. *

- Todella hyvä
 Hyvä
 Kohtalainen
 Heikko

5. Mikä opintotausta sinulla on? *

- Lukio
 Ammattikoulu
 Yliopisto
 Muu, mikä?

6. Onko sinulla tällä hetkellä lainaa tai oletko joskus ottanut lainaa? *

- Kyllä
 Ei

Seuraava ->

<https://www.webpolsurveys.com/Answer/SurveyParticipation.aspx?SIDID=Fin1082762&SID=896b5089-22b6-4b33-960c-2650032b709d&dy=926612944> 1/1

Kyselytutkimus rahan luonnista ja rahareformista

7. Mikä taho luo talouteen uutta rahaa? *

- Yksityispankit
- Meskuspankki
- Molemmat
- En osaa sanoa

8. Ymmärrätkö omasta mielestäsi rahan luontiprosessin? *

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

9. Jos koet, että tiedät kuinka uutta rahaa luodaan talouteen, niin missä opit aiheesta?

- Liiketaloustieteen opintojen aikana AMK:ssa
- Lukiossa
- Ammattikoulussa
- Peruskoulussa
- Yliopistossa
- Vapaa-ajalla
- Jossain muualla, missä?
- En tiedä, kuinka rahaa luodaan.

10. Kiinnostaako sinua miten raha syntyy talouteen? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

11. Jos vastasit edelliseen kysymykseen "ei", niin miksi ei kiinnosta?

- Sillä ei ole talouden toiminnan kannalta merkitystä.
- En tiedä aiheesta tarpeeksi.
- Aihe on monimutkainen.
- En osaa sanoa.

Seuraava ->

Kyselytutkimus rahan luonnista ja rahareformista

12. "Kun yksityispankki myöntää lainan, se samalla luo uutta rahaa talouteen." Väittämä on: *

- Oikein
- Väärin
- En osaa sanoa

13. Jos kaikki nostaisivat rahansa pankista, mitä tapahtuisi? *

- Taloudessa olisi paljon käteistä.
- Pankit eivät pystyisi maksamaan kaikille asiakkaille haluamaansa käteisummaa.
- En osaa sanoa.

14. Kuinka paljon uskot pankkien pitävän käteisvarantoja? *

- Enintään 15%
- 16-25%
- 26-50%
- 51-75%
- Yli 75%

15. Jos kuvittelet ihanteellisen rahoitusjärjestelmän, niin minkä tahon tulisi sinun mielestä saada luoda uutta rahaa talouteen? *

- Yksityispankkien
- Keskuspankin
- Molempien
- Ei kenenkään
- Jonkun muun, kenen?
- En osaa sanoa

Seuraava ->

Kyselytutkimus rahan luonnista ja rahareformista

16. Kannatko perustuloa? *

Perustulolla tarkoitetaan sosiaaliturvajärjestelmää, jossa kaikille kansalaisille maksetaan ehdotta rahaa perustoimeentuloa varten. Järjestelmä korvaisi nykyisen sosiaaliturvan ja täysi perustulo olisi esimerkiksi 800e.

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

17. Kannatko kansalaisosinkoa? *

Kansalaisosingolla tarkoitetaan määrällistä helpotusta, joka kohdistuisi suoraan kansalaisiin. Tällä hetkellä Euroopan keskuspankin määrällinen helpotus kohdistuu ainoastaan rahoitusmarkkinoille. Käytännössä EKP voisi maksaa esimerkiksi 200e/kk väliaikaisesti jokaiselle EU:n kansalaiselle elvyttääkseen kysyntää.

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

18. Kannatko rinnakkais- ja paikallisvaluuttoja? *

Rinnakkais- ja paikallisvaluutoilla tarkoitetaan yleensä virallisen valuutan rinnalla toimivaa järjestelmää, joka täydentää vähiin käyvän virallisen valuutan ja käytettävissä olevien käyttämättömien resurssien välistä kuitua.

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

19. Kannatko eurosta eroamista ja omaan valuuttaan palaamista? *

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

20. Kannatko talouskuria? *

- Kyllä eurojärjestelmässä pysyessä ja omaan valuuttaan palatessa.
- Kyllä, mutta vain eurojärjestelmässä.
- En kummassakaan.
- En osaa sanoa.

Lähellä